

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Roman Kvapil

Od reálií k interkultúrnej kompetencii učiteľa – rusistu

2014

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

Od reálií k interkultúrnej kompetencii učiteľa – rusistu

Roman KVAPIL

Bratislava 2014

Obsah

Úvod	5
1/ K vybraným definíciám pojmu reálie	17
2/ Učebnica ako neoddeliteľná súčasť výučby reálií	22
2.1 Učebnicový súbor КЛАСС	24
2.2 Učebný súbor Поехали pre základné školy	25
2.3 Učebný súbor Raduga pre stredné školy	26
2.4 Učebný súbor Raduga po novomu	27
2.5 Učebný súbor Времена	27
2.6 Učebný súbor Эхо	28
2.7 Učebný súbor Встречи с Россией	28
2.8 Zahraničné učebnice ruštiny pre cudzincov	29
3/ Autorove poznámky	31
Záver	33
Zoznam použitej literatúry	34
Príloha 1 Učebnicový súbor КЛАСС	38
Príloha 2 Поехали	42
Príloha 3 Raduga	46
Príloha 4 Радуга по-новому	47
Príloha 5 Времена	49
Príloha 6 Эхо	51
Príloha 7 Встречи с Россией	52

Úvod

Pod pojmom *reálie* (v rámci výučby cudzieho jazyka aj jazykové reálie alebo lingvoreálie) sa obyčajne chápe to, čím sa vyznačuje určitý národ alebo štát ako niečo neopakovateľné a jedinečné. Tieto špecifiká sú identifikovateľné v ktorejkoľvek oblasti života, v jazyku, kultúre, literatúre, ale aj v bežnom živote človeka. Často ide o niečo, čo je pre danú societu alebo spoločnosť úplne bežné, ale pre cudzinca môže byť nepochopiteľné. Čím viac je krajina vzdialená od našej, tým väčšie rozdiely nachádzame v kultúre a spôsobe života jej obyvateľov v porovnaní s našou krajinou.

S reáliami cudzích krajín prichádzame do kontaktu aj pri učení sa cudzích jazykov. Učebnica a najmä učiteľ, ktorý pochádza z danej krajiny, nám sprostredkujú informácie a jej špecifiká. Univerzitné štúdium filológie obsahuje okrem intenzívneho jazykového kurzu a štúdia literatúry aj hlbšie štúdium reálií konkrétnej jazykovej oblasti. Ideálne je, ak sa takéto štúdium ukončuje aj intenzívnym študijným pobytom v krajine, jazyk ktorej je predmetom štúdia. S odlišnými reáliami sa však môžeme stretnúť nielen v zahraničí, ale aj v rôznych regiónoch jednej krajiny.

V niektorých jazykoch sa termín reálie alebo jeho ekvivalent nepoužíva a prekladá sa preto často opisom. Napríklad Průchov *Česko-anglický pedagogický slovník* ho do angličtiny prekladá ako *cultural background studies* (štúdia kultúrneho pozadia) alebo *cultural studies* (kultúrne štúdiá), v nemčine sa používa termín *Landeskunde* (vlastiveda) alebo (skôr zastaralo) *Realien*, vo frankofónnom areáli *langue et civilisation*.

„Počas posledných desaťročí vystupuje do popredia pojem *lingvodidaktika cudzích jazykov*“ (Dulebová, 2012), smerovanie spájajúce vyučovanie jazyka s poznaním kultúrneho a spoločenského života príslušného národa odzrkadlené v jeho lexike. V Rusku je tento smer metodologicky rozpracovaný najmä v prácach Vereščagina, Prochorova, Passova a Kostomarova a označuje sa ako *lingvostranovedenie* (culture oriented teaching of a foreign language). Dulebová ďalej uvádza, že „*lingvostranovedenie je ponímané ako didaktická analógia sociolingvistiky a svojím spôsobom aj ako kulturológia orientovaná na úlohy a potreby výučby cudzích jazykov*“.

Pri návšteve cudzej krajiny ako prvé vnímame prírodu, ako vyzerá krajina a aké je tamojšie podnebie, vegetácia a živočíšstvo. Rozoznávame, čo je nám známe z domova a čo nie. Kto sa chce podrobnejšie zaoberať samotnou krajinou, zaujíma sa o jej politický a sociálny systém a jej históriu, čo je neoddeliteľnou súčasťou štúdia filológie. Rozdiely nenájdeme len v zahraničí, ale aj v rôznych končinách tej istej krajiny.

Napríklad v juhozápadnom a strednom Nemecku nájdeme hrazdené domy, na severe a v Bavorsku však nie. Spôsob stavania je podmienený hlavne klímou. V iránskej púšti sa domy môžu stavať z hliny, čo by bolo inde úplne nemysliteľné, pretože by sa rozpadli po prvom daždi. Domy v južnej Európe

často nie sú vybavené kúrením. V Španielsku, Portugalsku a Rusku nie sú uvedené mená na zvončekoch, ale len poschodie a číslo bytu.

Čo sa týka jedla, rozdiely v Európe sú pomerne malé, ale napríklad v Číne sa neužíva mlieko, v Rakúsku sa podáva voda ku káve, vo Francúzsku a v Rusku sa podáva chlieb k jedlu. Vo väčšej časti sveta nie sú problémy ani s váhami a mierami, keďže väčšina štátov zaviedla metrický systém. Ale Spojené štáty americké neuvažujú o jeho zavedení. V Nemecku sa používa miera libra (500 g), v Rakúsku nie. Tam sa kupuje v dekagramoch (1 dag = 10 g). Problémy však môžu vzniknúť vzhľadom na elektrický prúd, pretože v niektorých štátoch sa používa napätie 110 V, ale napríklad v celej Európe sa pracuje s 230 V. Pri odchylných napätiach treba použiť konverktor. Zásuvky a zástrčky majú mnohokrát odlišnú podobu, preto je potrebné použiť adaptér.

Veľký problém predstavuje správanie sa v cudzích krajinách. Najmä pre tých, ktorí obchodujú a spolupracujú s cudzími krajinami, je nesmierne dôležité poznanie zvykov a správania druhých. Na tento účel slúžia špeciálne semináre. Kým v Európe sa nesmie smrkať pred inými ľuďmi, v krajinách Ďalekého východu to nepovažujú za neslušné; v Anglicku sa nepatrí česať si vlasy na verejnosti; V mnohých kultúrach sa kladie veľký dôraz na to, aby sa k starým ľuďom správalo s rešpektom.

Celá oblasť umenia patrí medzi známe zložky reálie iných krajín. Maľba, sochárstvo, literatúra, hudba – to všetko môže odrážať charakter národa. To, čo my považujeme za zlé, pekné či škaredé, chutné či nechutné alebo pravdivé a nepravdivé, platí len v kontexte našej kultúry. Príslušníci iných kultúr určujú, čo je dobré, krásne, chutné či pravdivé inak, a to v závislosti od svojej kultúry. Tým sa spoznávajú dominantné znaky dominantných, konzervatívnych, alternatívnych a marginálnych kultúr. Nie menej významné sú pre nás informácie o hodnotení rozmanitosti kultúr. Sabol (2003, s. 7) hovorí o etnocentrizme a kultúrnom relativizme.

Preklad reálií do iných jazykov môže byť problematický. Prekladatelia umeleckej literatúry (beletrie) sa často stretávajú s tým, ako preložiť v tuzemsku neznáme reálie krajiny, z ktorej predmetné dielo pochádza, čo najvhodnejšie. Pritom nejde len o vyhľadanie zodpovedajúceho slova, ale hlavne o to, aby priblížili čitateľom to, čo sa za tým skrýva. Napríklad slovenské slovo rožok sa nedá preložiť do nemčiny. Veľakrát nájdeme síce ekvivalent *Hörnchen*, ale to je niečo iné ako rožok, hoci obe slová majú rovnaký význam. Nemecký Hörnchen je niečo ako francúzsky croissant, ktorý je upečený zo sladkého cesta. Rožok má rovnaké cesto ako žemľa, teda nesladené.

1/ K vybraným definíciám pojmu reálie

Pojem reálie nebol doteraz presne a jednoznačne definovaný.

Už v roku Antonín Bytela (1985) konštatoval, že termín reálie je veľmi vágny, lebo pod neho možno zahrnúť všeličo: „*od konkrétnej reality (slovenskej, českej, ruskej, nemeckej atď.) cez javy súvisiace s kultúrou (napr. v češtine Švejk a švejkovina) až po symboly uzlových bodov národných dejín (Biela hora – bielohorská porážka, Mníchov – Mníchovská zrada)*“.

František Čermák (1997, s. 376) reálie všeobecne definoval ako „*úhrn vecných vedomostí a informácií o spoločnosti, jej živote a zvykoch, prostredí, historickom pozadí, inštitúciách a pod., ktoré sú relevantné pre štúdium cudzieho jazyka*“.

Milena Bočánková (1997, s. 161) zas poukázala na význam tzv. interkultúrnej dimenzie komunikačného procesu v cudzojazyčnom vyučovaní a v komunikácii v cudzojazyčnom prostredí a vymedzila najdôležitejšie zložky tohto procesu vo výučbe cudzieho jazyka:

- a) lingvistická,
- b) paralingvistická,
- c) sociolingvistická,
- d) sociokultúrna,
- e) strategická.

Kým František Čermák sa vo svojej definícii zameriava iba na sumu vedomostí a poznatkov, ktoré by mal učiť sa cudzí jazyk počas svojho štúdia získať, aby bol dostatočne informovaný o živote cudzojazyčného kultúrneho prostredia, Milena Bočánková sa sústreďuje (v súlade s jazykovou politikou Rady Európy) na náležité a plnohodnotné zvládnutie komunikačného procesu, t. j. na praktickú činnosť, komunikáciu v cudzom jazyku v cudzojazyčnom kultúrnom prostredí.

Z uvedeného je zrejmé, že fundovaná výučba cudzieho jazyka, teda aj výučba ruštiny, slovenčiny, nemčiny, angličtiny, francúzštiny atď. pre cudzincov musí organicky obsahovať aj tzv. reálie, ktoré by mali oboznamovať študentov cudzieho jazyka s tými zložkami vytvárania kompetencií, o ktorých uvažuje Milena Bočánková. Táto požiadavka sa týka, samozrejme, všetkých študijných programov cudzích jazykov pre cudzincov, vrátane univerzitných i mimouniverzitných programov, dlhodobých aj krátkodobých, záujmových i špecializovaných.

Na Slovensku existujú univerzity, ktoré vo svojich programoch zameraných na cudzie jazyky úplne rešpektujú princípy interkulturality a multikulturality na báze tzv. *dialógu kultúr*. Príkladom takéhoto smerovania cudzojazyčnej edukácie bol jeden z prvých študijných programov – európske kultúrne štúdiá, ktoré skoncipovala profesorka Kollárová na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Význam reálií vo výučbe cudzieho jazyka podporuje aj relatívne nová a progresívna koncepcia komunikačnej metódy, ktorá bola podrobne rozpracovaná predovšetkým v Inštitúte aplikovanej lingvistiky na univerzite v Utrechte pod vedením Jana van Eka, ale aj na univerzitných pracoviskách vo Veľkej Británii a Spolkovej republike Nemecko.

Van Ekova komunikačná koncepcia vyučovania cudzích jazykov a ich osvojovania sa stala základom zjednoteného poňatia výučby európskych jazykov, ktorú prijala Kultúrna komisia pre vzdelávanie a kultúru pri Rade Európy. Podstatou tohto rozsiahleho projektu založeného na metodologickej integrácii výučby cudzích jazykov a ich osvojovaní pri rešpektovaní špecifik jednotlivých jazykov sa stal súbor programových úvah Jana van Eka *Ciele vyučovania cudzích jazykov* (Ek, 1993), ako i anglická verzia spracovania základných zložiek jazykovej kompetencie pre jednotlivé európske jazyky *Prahová úroveň 1990*. Cieľom komunikačnej metódy je schopnosť komunikovať, získať tzv. komunikačnú kompetenciu v cudzom jazyku. Takto chápaná komunikácia nepredstavuje iba verbálnu komunikáciu komunikujúcich, ale tvorí ju celý rad jazykových činností vrátane interpretácie textu. Ide o prezentáciu a opakovanie, fixovanie a o mechanizmus vybavovania jazykových štruktúr (predovšetkým gramatiky, ale aj lexiky). Pritom nemožno zanedbávať ani kognitívnu stránku učenia sa cudzieho jazyka a osvojovanie si konvencií ako viesť konverzáciu. Podľa van Eka je všeobecnejším cieľom jazykového vzdelávania „*pripravenosť ku kooperatívnemu sociálnemu správaniu, čo znamená účasť na riešení problémov a rozhodovanie, tolerancia voči menšinám a ochota zapájať sa, formulovať stanoviská, diskutovať, čo často znamená obmedziť a potlačiť strach a zábrany komunikovať*“ (Šára, 1999, s. 104). Celkovú komunikačnú kompetenciu si van Ek predstavuje ako štruktúru zloženú z nasledujúcich šiestich súčastí: kompetencia jazyková, sociolingvistická, diskurzívna, strategická, sociokultúrna a spoločenská. Kompetencie sociolingválna (sociolingvistická), sociokultúrna a sociálna (spoločenská) sú založené na vysokej znalosti široko chápaných reálií.

Podľa Hasila (2011, s. 26) termín reálie treba ďalej členiť nielen z hľadiska teoreticko-výskumného, ale i z hľadiska didaktickej aplikácie a špecifikovať jeho tri roviny takto:

1. Mimojazykové, externé reálie, inými slovami krajinoveda. S týmto termínom sme sa stretávali predovšetkým v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch v rámci štúdia rusistiky na slovenských, ale aj českých vysokých školách. Išlo o súbor poznatkov charakterizujúcich krajinu, jazyk ktorej sme sa učili ako jazyk cudzí, a to z hľadiska historického, kultúrneho a kultúrno-historického, geografického, vrátane politického a ekonomicko-sociálneho usporiadania, z hľadiska členenia štátu a jeho štátneho zriadenia, z hľadiska životného štýlu, tradícií, zvykov, práva, národnostného zloženia, náboženského vyznania obyvateľov, národnej mentality atď., čo sú javy, ktoré sa spravidla priamo neodrážajú v jazyku, ale sú pre osvojenie si bezbariérovej komunikácie v cudzom jazyku nevyhnutné.

Je pochopiteľné, že sem môžeme zaradiť aj rad ďalších poznatkov, napríklad z oblasti športu, umenia, vedeckého poznania a jeho vývoja, školstva, systému zdravotného zabezpečenia, podnikania a rozvoja jednotlivých priemyselných odvetví a poľnohospodárstva, z oblasti turistických zaujímavostí a atrakcií atď. Pritom treba mať na zreteli stanovený cieľ výučby a adresáta vzdelávania vo vzťahu k jeho špecializácii. Napríklad špecializácia na spoločenské vedy si vyžaduje akcentovať tie poznatky, ktoré

s nimi súvisia, ktoré budú učiacich sa najviac zaujímať a ktoré budú najviac potrebovať vzhľadom na spomínanú špecializáciu. Technická a prírodovedná špecializácia si vyžaduje úplne inú selekciu študijného materiálu. Hasil ďalej uvádza, že „treba brať do úvahy národnostné zloženie študentov, ich kultúrne povedomie a mentalitu“.

2. *Reálie interné, čiže lingvoreálie* predstavujú široký okruh jazykových prostriedkov odrážajúcich reálne fakty. Objavujú sa predovšetkým v slovnej zásobe, vo frazeológii, v štýlovom stvárnení komunikátov a vo vlastnom komunikačnom akte. Sú to jazykové jednotky a frazémy veľmi ťažko preložiteľné do druhého jazyka alebo vôbec nepreložiteľné (tzv. bezekvivalentná lexika) a tiež ďalšie javy, ktoré umožňujú alebo komplikujú sociálnu komunikáciu v danom jazyku a rôzne túto komunikáciu modifikujú. Týkajú sa verbálnej, ale aj neverbálnej komunikácie. Treba sem zahrnúť aj také javy, ako je tempo reči, prerušovanie príhovorov (tzv. vpády do reči – intrúzia), voľba náležitej celkovej stratégie pri komunikácii, normy zdvorilosti vrátane problematiky vykania a tykania, náležité oslovenie atď. a na Slovensku a v Česku dôležité (pre cudzincov často nepochopiteľné) presné používanie titulov a hodností (napríklad na vysokej škole). Patrí sem i zložitá a doteraz nie úplne uspokojivo vyriešená otázka stratifikácie konkrétneho jazyka a používania náležitého kódu v danej situácii. Práve problematika lingvoreálií je veľmi dôležitá a potrebná, ale tiež náročná a doposiaľ málo prepracovaná. Na jej rozpracovanie sú nevyhnutné znalosti z oblasti sociolingvistiky a psycholingvistiky, kognitívnej lingvistiky a pragmalingvistiky (pozri Dulebová, 2012).

3. *Komplexne chápané reálie predstavujú súhrn reálií externých a interných.* Výpočet uvedených javov (v bode 1 a 2) možno zahrnúť pod pojem komplexne chápané reálie, ktorý je nadradený pojmom lingvoreálie a krajinoveda, nie je zďaleka vyčerpávajúci. Všetky tieto, ale aj ďalšie javy sú dôležité na bezchybnú komunikáciu z hľadiska produkcie a percepcie v procese komunikácie.

Ďalšou známou definíciou reálií je Popovičova charakteristika reálií ako prvkov kultúrneho kódu, ktorých realizácia prebieha v téme originálu (Popovič, 1983). Keďže na základe tejto definície je zložitá určiť, čo všetko do skupiny reálií patrí a čo nie (pokiaľ sa to dá jednoznačne ohraničiť), pomohla nám konkrétnejšia definícia Vilikovského. Vilikovský priraduje reálie k ťažko preložiteľným prvkom na základe ich prepojenosti s dobou, miestom a jazykom vzniku a uvádza ich ako jednu z kategórií kultúrne podmienených prvkov.

Popri reáliách k týmto prvkom pričleňuje aj oslovenia a miery a váhy. Translatologická literatúra (napr. Levý, 1983; Markstein, 2003; Tellinger, 2005) chápe ale miery, váhy a oslovenia ako subkategorie fenoménu reálie.

Takéto ponímanie reálií by zodpovedalo aj názoru Hochela (1990), ktorý reálie špecifikuje ich prepojením s dobovou realitou. Na základe toho potom u dnešného čitateľa nevyvolávajú totožné asociácie, ako im prisúdil autor. Prekladateľ sa preto môže rozhodnúť dané sprievodné predstavy verbalizovať, aby boli zrejmé aj recipientovi cieľového textu.

Jasnú definíciu reálií uvádza Cartagena z Heidelbergského inštitútu pre preklad a tlmočenie, ktorý pracuje so svojimi kolegami na vytvorení multilingválnej banky reálií. Reálie chápe ako špecifické

kultúrne podmienené prvky politického, inštitucionálneho, sociálneho alebo geografického charakteru. „...*Dies ist der Bereich der „Realien“ oder „Realia“, das heißt der spezifischen landes- beziehungsweise kulturkonventionellen Sachverhalte politischer, institutioneller, sozialer sowie geographischer Art und des dazugehörigen Wortschatzes*“ (Cartagena, 2005, s. 1). Zoznam reálií z heidelbergskej databanky je bohatý a reálie v nej pochádzajú z rôznych oblastí. Nachádzajú sa tam pojmy geografické, etnografické, historické (teritoriálne jednotky, osobnosti, tituly, hodnosti), spoločenské (štátne orgány, náboženské zoskupenia, povolania), ale aj reálie späté s mytológiou. Z uvedeného vyplýva, že pod reáliami ako nositeľmi národnej kultúry nemusíme rozumieť len objekty, ale aj sviatky, tituly, oslovenia, či pozdravy. Pri najširšom ponímaní reálií sa k nim dajú priradiť aj gestá a citoslovčia.

Alica Harajová sa vo svojej publikácii *Interkultúrna komunikácia a krajinoveda vo výučbe nemeckého jazyka* zaoberá problematikou osvojovania cudzieho jazyka na vyšších úrovniach tohto fenoménu, t. j. cudzí jazyk v nej vystupuje vo svojej celistvosti – ako *výsek kultúry*. Predkladá historický vývoj pojmov reálie a krajinoveda, pričom sa odráža od definícií nemecky píšucich autorov. Prínosom pre oblasť teórie a výučby (z teoretického aj praktického hľadiska) je odbúravanie stereotypov a osvojovanie nových rolí a vzorov správania sa.

Klasifikácia reálií

V našej práci budeme vychádzať z kategorizácie podľa Vlachova a Florina (1980), ktorú Gálová (2009) aktualizovala. Klasifikácia vychádza z troch aspektov kategorizácie reálií:

- miestny aspekt,
- časový aspekt,
- predmetný aspekt.

Miestne delenie reálií zohľadňuje skutočnosť, že reálie uvádzané v origináli nemusia bezpodmienečne patriť do východiskovej kultúry. Dej diela sa môže odohrávať v kultúrnom prostredí neznámom aj čitateľovi východiskového textu. V takomto prípade hovoríme o *cudzích reáliách*.

Vzhľadom na skutočnosť, či ide o reálie rozšírené a známe vo viacerých kultúrnych spoločnostiach, delíme ich na dve podkategórie: *internacionálne* a *regionálne*.

Na druhej strane rozlišujeme *domáce reálie*, ktoré možno na základe lokálneho aspektu ich použitia kategorizovať do troch skupín: *národné*, *lokálne* a *mikroreálie* (pozri tab. 1).

Tabuľka 1 Miestne delenie reálií

domáce reálie	národné
	lokálne
	mikroreálie
cudzie reálie	internacionálne
	regionálne

Podľa Hasila možno reálie sumárne klasifikovať takto (pozri tab. 2):

Tabuľka 2 Delenie reálií podľa Hasila

externé reálie (ER)	krajinoveda
interné reálie – lingvoreálie (IR)	nonverbálne lingvoreálie
	verbálne lingvoreálie
komplexne chápané reálie (KR)	ER+IR

Pri delení reálií je možné vychádzať aj z *temporálneho hľadiska*. Výsledkom takéhoto delenia sú dve základné skupiny reálií: *súčasná* a *historická*.

Tretím, asi najrozšírenejším aspektom kategorizácie reálií je *predmetné hľadisko*. Vlachov a Florin vytvorili rozsiahle delenie, ktoré sa zakladá na rozlišovaní troch hlavných skupín reálií. Sú to reálie *geografické*, *etnografické* a *spoločensko-politické*. Uvedená klasifikácia má významné postavenie v ruskej translatologickej literatúre, ako Tellingier uvádza: „S. Vlachovi a S. Florinovi sa podarilo vypracovať takú klasifikáciu reálií, ktorú bez výhrad preberajú aj iní teoretici prekladu, napr. V. S. Vinogradov ju považuje zatiaľ za najlepšiu“ (Tellingier, 2000, s. 55). Napriek vysokému stupňu prepracovanosti spomínanej klasifikácie si dovoľíme poukázať na nevyhnutnosť jej aktualizácie, na ktorú poukazuje Gálová. Na tomto mieste s ňou súhlasíme, že od roku vzniku uvedenej klasifikácie (1980) svet prešiel dynamickými zmenami, ktoré výrazne ovplyvnili aj náš každodenný život. Absentujú reálie, ktoré vznikli v súvislosti s rozvojom technológií a týkajú sa jednotlivých druhov médií (televízia, rozhlas, tlač a i.), názvov ich relácií či rubriek. Pri aktualizácii klasifikácie reálií z predmetného hľadiska podľa Vlachova a Florina vychádza Gálová z premisy, že významné postavenie celého radu médií v našom živote sa odrazilo aj v literárnych dielach. Aby toto tvrdenie potvrdila, rozhodla sa pre analýzu textového korpusu pozostávajúceho z textov súčasných autorov vydaných v rokoch 1978 – 2003. Ťažisko tvorili romány nemeckej a rakúskej proveniencie vzniknuté v deväťdesiatych rokoch. Kritériom výberu bola aj rôznorodosť tematických zameraní. Analyzovala diela vychádzajúce zo života rozličných sociálnych a náboženských vrstiev i odlišných generácií (židovská kultúra, detstvo na vidieku, veľkomesto 21. storočia, pád Berlínskeho múru atď.). V nadväznosti na analýzu vybraných románov a zistené frekvenčné zastúpenie jednotlivých druhov reálií doplnila Gálová kategóriu reálií spoločenského života o subkategóriu médiá.

Tabuľka 3 Delenie reálií (podľa Gálovej z predmetného hľadiska)

geografické reálie	objekty fyzikálnej geografie	
	teritoriálne jednotky	
	toponymá (obce a časti obcí)	
	geografické objekty späté s ľudskou činnosťou	
etnografické reálie	každodenný život	jedlá a nápoje
		odev a šperky
		obydlia, nábytok, riad
		dopravné prostriedky a značenia
		pozdravy
		pracovné nástroje
		značky výrobkov
		ostatné
	umenie a kultúra	hudba, tanec, hudobné nástroje
		literatúra, literárne postavy a literárne diela
		ostatné druhy umenia
		sviatky a obyčaje
		folklór
		mytológia
	etnické objekty	etnonymá
		prezývky
		pomenovanie osôb podľa bydliska
	miery, váhy, peňažné jednotky	jednotky mier a váh
		peňažné jednotky
		iné ekonomické pojmy
spoločenské a politické reálie	médiá	televízia
		reklama, reklamné slogany
		rozhlas a tlač
	spoločensko-politický život vojenské reálie známe osobnosti	tituly, hodnosti, oslovenia
		úrady a administratíva
		politické hnutia a zoskupenia
		zbrane, výstroj, jednotky
		umelci
		športovci
		politici

Jazyk ako prostriedok interkultúrnej komunikácie

Uvažovať o pojmoch reálie, viesť diskusie o tom, či je uvedený termín správny, či výstižne pomenúva to, čo je podstatou interkultúrneho dialógu, uvedomiť si, čo je kultúra a interkultúrna komunikácia, nemožno bez jazyka, bez vyjasnenia si základných otázok o jazyku. Máme na mysli predovšetkým:

1. vzťah a funkciu jazyka v procesoch vedenia akéhokoľvek dialógu v rámci reálií a interkultúrnej komunikácie,
2. faktor komplexnosti jazyka.

Faktor komplexnosti jazyka vyjadruje to, ako početné sú populácie ľudí hovoriace určitým jazykom. Pritom nie je rozhodujúci iba počet ľudí hovoriacich určitým jazykom ako svojím materinským jazykom, ale celkový počet všetkých ľudí, ktorí vo svete určitý jazyk používajú, hoci druhý jazyk vedia ako svoj vlastný materinský jazyk. Je to napr. angličtina, ktorou komunikujú nielen rodení hovoriaci v USA, Kanade, Británii či Austrálii a inde, ale aj početné populácie v Indii, Pakistane, v niektorých afrických krajinách, kde je angličtina druhým, zvyčajne úradným jazykom. Podobne je to s ruštinou. Ruštinou nehovoria iba rodení Rusi, ale aj veľká časť Ukrajincov a príslušníkov radu etníc na území súčasnej Ruskej federácie, ale aj v kaukazských a stredoázijských republikách bývalého ZSSR (pozri tab. 4; podľa Průcha, 2010, s. 73).

Tabuľka 4 Jazyky podľa počtu hovoriacich

P. č.	Jazyk	Počet hovorcov v miliónoch
1.	čínština	1052
2.	angličtina	508
3.	hindčina	487
4.	španielčina	417
5.	arabčina	280
6.	ruština	277
7.	bengálčina	211
8.	portugalčina	191
9.	nemčina	128
10.	francúzština	128
11.	japončina	126
12.	indonézština	105

Údaje uvedené v tabuľke 4 o populačnej rozšírenosti jazykov sami osebe nevystihujú, akú dôležitosť majú jednotlivé jazyky v interkultúrnej komunikácii. Čínština je síce najrozšírenejším jazykom na svete, pretože ním hovorí vyše miliardy ľudí, ale z hľadiska dôležitosti a jej využiteľnosti v medzinárodnom kontexte je menej významná ako angličtina alebo španielčina, či francúzština a ruština.

Kritériom dôležitosti toho či onoho jazyka je skutočnosť, do akej miery sa používa v medzinárodnej komunikácii vo sfére obchodu, vedy, diplomacie, turizmu a v iných oblastiach ľudskej činnosti. Jazyky s najvyšším stupňom dôležitosti sú označované termínom medzinárodné jazyky (bežne nazývané tiež svetové jazyky), t. j. jazyky používané v interkultúrnej komunikácii príslušníkmi viacerých krajín okrem tej, v ktorej je daný jazyk materinským jazykom populácie.

Len niektoré jazyky sa rozšírili do takej miery, že sa stali nástrojom komunikácie pre ľudí z rôznych štátov, či dokonca rôznych kontinentov. Tieto jazyky sa označujú termínom *lingua franca*. Je to, samozrejme, angličtina, v menšej miere francúzština, nemčina, ruština, španielčina a ďalšie. Rozšírenosť jazykov a ich komunikačná dôležitosť sú teda dve podstatné charakteristiky, ktoré sa premietajú aj do jazykového plánovania, najmä do začleňovania výučby cudzích jazykov v učebných systémoch krajín aj do voľby cudzieho jazyka pri individuálnom učení.

Ešte jeden faktor má významnú úlohu v interkultúrnej komunikácii. Je to príbuznosť jazyka. Tento faktor je dôležitý nielen z teoretického hľadiska, ale aj praktického. Ľudia si ľahšie osvojujú cudzí jazyk, ktorý je príbuzný s ich materinským jazykom. Schopnosť ľudí rozpoznávať podobnosť či odlišnosť v jazykoch je súčasťou nášho jazykového povedomia (language awareness), ktorým je vybavený každý užívateľ jazyka. Najviditeľnejšia je podobnosť v prípade slovenčiny a češtiny. Určitá podobnosť je medzi slovenčinou a ruštinou, a to predovšetkým v lexikálnej rovine oboch jazykov. Naopak, maďarčina či vietnamčina sú pre Slováka úplne nezrozumiteľné jazyky. Podobnosť niektorých jazykov má racionálny základ, ktorý vychádza z toho, či sú alebo nie sú určité jazyky fakticky príbuzné.

Dôležité je pripomenúť, že pre slovanské jazyky (napr. slovenčiny a ruštiny) je charakteristické to, že ich gramatický systém je založený na princípe flexie, t. j. na tvorení rôznych gramatických významov pomocou určitých koncoviek alebo aj obmenou vo vnútri slova (tzv. interflexia).

Flexia sa prejavuje ako ohýbanie podstatných mien (skloňovanie), prídavných mien (skloňovanie a stupňovanie), zámen (skloňovanie), čísloviek (skloňovanie), prísloviek (stupňovanie), slovies (časovanie). V slovenčine a ruštině sa napríklad jednotlivé tvary slovies vyjadrujú zhodným spôsobom, t. j. obmieňaním tvarov slov, zatiaľ čo v angličtine takýto spôsob nie je možný z dôvodu nedostatku či úplnej absencie flexie. To je podstatný dôvod na to, aby sa gramatický a lexikálny materiál oboch jazykov didakticky stvárňoval úplne ináč, ako je to v prípade germánskych jazykov, najmä v angličtine. Globálne kopírovanie metód postupu tvorby cudzojazyčných učebníc, najčastejšie podľa angličtiny, je v prípade ruštiny neefektívne a kontraproduktívne. Vo vzťahu k reáliám jazykovej oblasti a k interkultúrnej komunikácii je dôležité uvedomiť si, v akom vzťahu je cudzí jazyk k materinskému jazyku učiaceho sa. *Aký význam má vlastne lingvistické poznanie o príbuznosti či podobnosti jazykov vo vzťahu k interkultúrnej komunikácii?*

Podľa Průchu (2010, s. 90) tu nejde iba o samotné teoretické koncepcie a vedecké poznatky, ktoré sú dôležitou súčasťou lingvistiky ako vedy. „Poznatky o príbuznosti jazykov, či už príbuznosti genetickej alebo typologickej, majú aj značný praktický význam: Tí, ktorí sú do nejakých procesov a situácií interkultúrnej komunikácie začlenení, si môžu uvedomovať, že každý cudzí jazyk, s ktorým sa stretávajú alebo ktorý sa snažia osvojiť si, má svoju vlastnú „povahu“ či filozofiu.“ To má dôležitú funkciu najmä pre nadobúdanie znalostí cudzieho jazyka na základe zámerného učenia.

Ak budeme poznať stavbu a štruktúru cudzieho jazyka v porovnaní s materinským jazykom, proces učenia sa môže byť jednoduchší a menej komplikovaný. Súčasne však môžeme lepšie pochopiť špecifickosť a neopakovateľnosť národnej kultúry národa, jazyk ktorého sa učíme.

LINGUA FRANCA

Vo svete dnes existuje len niekoľko jazykov, ktoré získali v priebehu posledných desaťročí mimoriadne postavenie – sú používané na komunikáciu – dorozumievanie medzi ľuďmi z rôznych krajín a kontinentov bez toho, aby príslušný jazyk bol ich materinským jazykom. *Čo vlastne znamená lingua franca a ide o jav príznačný len pre súčasnosť, alebo sa vyskytoval aj v histórii ľudstva?*

Termín lingua franca je latinský výraz, ktorý sa neprekladá do jednotlivých národných jazykov, ale používa sa v tejto podobe medzinárodne. Doslovný preklad znamená franský jazyk, čo odkazuje na germánskych Frankov a Franskú ríšu, ktorá v 5. stor. n. l. predstavovala veľkú časť západnej Európy (dnešné územie Nemecka, Francúzska, Holandska, Belgicka a severného Talianska). Pochopiteľne, expanzia Frankov na toto územie bola sprevádzaná aj šírením ich jazyka spoločne s latinčinou. Preto sa na označenie jazyka, ktorým Frankovia komunikovali s obyvateľmi niekdajších rímskych provincií, zaviedol latinský výraz lingua franca.

Jazyky lingua franca majú oveľa staršiu históriu. Podľa lingvistov asi prvým jazykom s touto komunikačnou dôležitosťou bola sumerčina – jazyk Sumerkej ríše v 3. tisícročí pred n. l. Používala sa na území Mezopotámie (dnešného Iraku) a bol to jazyk so širokým komunikačným uplatnením.

Rovnako ako sú jednotlivé jazyky vzájomne rozmanité, aj ich osudy sú veľmi odlišné. Ruština ako najväčší slovanský jazyk prechádzala obdobím veľkého teritoriálneho rozmachu i obdobím obmedzenia. V histórii tohto jazyka došlo k jeho veľkému teritoriálnemu rozšíreniu najprv v dôsledku expanzie ruskej ríše jednak na východ, do rozsiahlych oblastí Sibíri, jednak na juh, do krajín Kaukazu a strednej Ázie. V 17. a 18. storočí, najmä za vlády Petra Veľkého a Kataríny II., vznikol obrovský euroázijský štát siahajúci od Baltského a Severného mora až po Čierne more, na východ až k Tichému oceánu a k hraniciam Číny. Napokon aj dnes je Rusko štátom s najväčšou rozlohou územia na svete.

Samozrejme, s touto expanziou sa ruština dostávala na početné územia, ktorých obyvatelia síce hovorili vlastnými jazykmi, ale ruština v úlohe lingua franca bola na územiach s neruským etnikami pri najmenšom jazykom štátnej správy a obchodu. Druhý a oveľa väčší rozmach ruštiny nastal v období takmer 70-ročnej existencie Sovietskeho zväzu, v rokoch 1922 – 1991. Tento štát pôsobil na teritóriu niekdajšej cárskej ríše, teda s etnicky veľmi pestrú populáciou približne so stopäťdesiatimi miestnymi jazykmi a etnickými kultúrami. Ku komunikácii medzi týmito etnikami, a to nielen s európskymi (napríklad Estónci, Lotyšmi či Ukrajinci), ale aj ázijskými (napríklad Kazachovia, Tadžici, Turkménci, Tatári, Uzbeci) a početnými sibírskeymi etnikami (napríklad Jakuti, Evenkovia, Mari), bolo nutné využívať ruštinu ako spoločný jazyk.

V čase najväčšieho rozmachu bola ruština komunikačným jazykom pre asi 220 miliónov ľudí sovietskeho štátu. Tento vplyv ruštiny pretrváva dodnes. Navyše, po 2. svetovej vojne, keď sa štáty východnej a strednej Európy vrátane Československa dostali do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu, začala byť ruština presadzovaná pod politickým tlakom ako medzinárodný komunikačný prostriedok týchto krajín

vo sfére politiky, obchodu a vedy. Ruština sa stala povinným prvým cudzím jazykom v školách Československa, Maďarska, Poľska, Bulharska, Nemeckej demokratickej republiky a v dôsledku čoho sa v týchto krajinách postupne rozširovala, ale s rozdielnou intenzitou a v závislosti od miery príbuznosti ruštiny s jazykmi týchto krajín, ako aj od kultúrnych tradícií. Ruština sa tiež stala jedným z rokovacích jazykov OSN a záujem o ňu prejavovali študenti v západoeurópskych i amerických univerzitách.

Súčasný postavenie ruštiny ako lingua franca

Po zániku ZSSR v roku 1991 sa postavenie ruštiny dramaticky zmenilo a ako lingua franca sa jej používanie a prestíž značne oslabili. Vo väčšine neruských postsovietskych republík sa skôr presadzujú miestne jazyky a v európskych štátoch bývalého socialistického bloku dominuje angličtina ako prvý jazyk medzinárodnej komunikácie. Pokiaľ ide o rozsiahle teritórie bývalého Sovietskeho zväzu, používanie ruštiny je veľmi rozdielne.

Ruština je úradným jazykom Rusov a iných etníc tvoriacich populáciu Ruskej federácie, teda jazykom zhruba 150 miliónov obyvateľov, vrátane početných etníc Sibíri a Kaukazu. Príslušníci uvedených etníc používajú ruštinu ako druhý jazyk, respektíve sú často bilingválni (Arménsko, Gruzínsko), hlavne ľudia stredného a vyššieho veku, ktorí získali vzdelanie ešte v sovietskych školách. Okrem Ruskej federácie má ruština v niektorých postsovietskych republikách stále dominantnú úlohu, v iných bola, naopak, z politických dôvodov vytlačená. Rozlišujeme niekoľko skupín krajín podľa komunikačného statusu ruštiny. Údaje uvádzame podľa Pavlenka (2006, s. 74-93).

Bielorusko (10 mil. obyvateľov) je jediným štátom okrem Ruska, v ktorom dominuje ruština popri bieloruštine. Po osamostatnení Bieloruska (1991) bola síce bieloruština vyhlásená za jediný úradný jazyk, ale po referende v roku 1995 sa ruština stala druhým úradným jazykom Bieloruska. Jazyková situácia je dnes taká, že ruština je v Bielorusku hlavným jazykom v mnohých komunikačných sférach, vyučuje sa vo väčšine stredných a vysokých škôl. Ruština je tiež úradným jazykom a napr. oficiálne webové stránky prezidenta sú publikované v dvoch jazykoch – v ruštine a angličtine.

Veľmi podobná je jazyková situácia na *Ukrajine* (52 mil. obyvateľov), v ktorej je síce úradným jazykom ukrajinčina, ale ruština tu má silné postavenie ako druhý jazyk. Jednak etnickí Rusi tvoria takmer štvrtinu celkovej populácie krajiny, jednak obyvateľstvo východnej Ukrajiny používa ruštinu ako svoj prvý jazyk. Celkove je teda ruština na Ukrajine pre väčšinu populácie buď materinským jazykom alebo bežným druhým jazykom. Národ je však politicky rozdelený. Kým východná časť Ukrajiny je prevažne rusofónna, západná Ukrajina je orientovaná prozápadne. To sa do značnej miery premieta aj v rozdielnych postojoch Ukrajincov k ruštine.

Status ruštiny ako jazyka lingua franca sa udržal v stredoázijských postsovietskych republikách.

V *Kazachstane* (18 mil. obyvateľov), *Kirgizstane* (5 mil. obyvateľov), *Tadžikistane* (6 mil. obyvateľov) sú síce úradnými jazykmi miestne jazyky dominantných etníc, ale pretože vo všetkých týchto štátoch žijú veľmi rôznorodé etniká, ruština je spájajúcim komunikačným prostriedkom multietnických populácií týchto krajín. Ruština má silné postavenie aj vo vysokoškolskej výučbe a je vedeckým jazykom v týchto krajinách.

Úplne odlišná je situácia s ruštinou v pobaltských republikách. Estónsko (1,5 mil. obyvateľov), Lotyšsko (2,4 mil. obyvateľov), Litva (3,5 mil. obyvateľov) zakotvili po svojom osamostatnení do svojich štátnych ústav svoje národné jazyky ako jediné úradné jazyky. Tým sa sledovalo predovšetkým vytlačenie predtým používanej ruštiny z verejnej komunikácie, najmä v štátnej administratíve, vede a školstve. V týchto krajinách je používanie ruštiny v komunikácii determinované ešte i tým, že v početných častiach ich obyvateľstva sú populácie, pre ktoré je ruština prvým, respektíve materinským jazykom. V Litve je to 43 % populácie, v Estónsku 30 %, v Lotyšsku 12 %. Títo po rusky hovoriaci obyvatelia (a nie sú to len etnickí Rusi, ale aj Bielorusi, Ukrajinci, Židia a iní) musia na získanie občianstva a volebného práva preukázať v jazykových testoch, že ovládajú úradný jazyk príslušnej krajiny.

Budúcnosť ruštiny ako jazyka lingua franca

Je jasné, že v súčasnosti si ruština stále udržuje status jazyka lingua franca v niektorých štátoch bývalého Sovietskeho zväzu, ale oproti minulosti je značne oslabený. Rovnako v štátoch východnej Európy (čiastočne s výnimkou Bulharska) stratila ruština svoje komunikačné uplatnenie. Existujú aj oveľa skeptickejšie prognózy, napr. Ostler (2005, s. 562) uvádza: *„Ruština je na ústupe. Plnila úlohu lingua franca na rozsiahlom území – od severnej časti Ázie, od Kaukazu až po Japonské more. V súčasnosti však počet obyvateľov v ostatných častiach Veľkej Rusi klesá. V nových, nezávislých štátoch Strednej Ázie sa obyvateľstvo vracia k blízko príbuzným a vzájomne zrozumiteľným turkotátskym jazykom. Okrem iného, medzi tamojšími národmi stále viac prevláda názor, že pre ich budúcnosť je ako jazyk širšej komunikácie výhodnejšia angličtina než ruština.“*

Iní autori argumentujú, že *„v dôsledku silnejúcej ekonomickej a politickej pozície Ruskej federácie, jej vedeckého a kultúrneho potenciálu, jej postupného začleňovania sa do globálnych organizácií a pod. bude postavenie ruštiny ako jazyka mezinárodnej komunikácie narastať. K tomu prispieva i fakt, že užitočnosť ruštiny na komunikáciu mnohoetnickej populácie Kaukazu a Strednej Ázie je stále opodstatnená a nepreukazuje výrazné oslabovanie“* (Alpatov, 2000).

Význam ruštiny v mezinárodnej komunikácii sa odráža aj v tom, že je jedným z najviac študovaných jazykov na zahraničných univerzitách, nielen vo Francúzsku a Nemecku, ale aj USA a napr. jedno z najväčších centier štúdia ruštiny a ruských reálií je na univerzite v Helsinkách.

Fíni pokladajú štúdium tohto jazyka za potrebné vzhľadom na intenzívne obchodné, vedecké a turistické kontakty Fínska s Ruskom.

Postavenie ruštiny na Slovensku a rusko-slovenské vzťahy

Pokiaľ ide o postavenie ruštiny na Slovensku, treba uviesť, že ruština tu má osobitné postavenie. Závažnou súčasťou rusko-slovenských bilaterálnych vzťahov je spolupráca v kultúrnej a humanitárnej oblasti. Uskutočňuje sa tak na úrovni medzištátnych vzťahov a medzirezortných dohôd, ako aj priamych kontaktov. Ruské umelecké kolektívy sa zúčastňujú na mnohých kultúrnych podujatiach na Slovensku, napríklad na Bratislavských hudobných slávnostiach, na medzinárodnom festivale Divadelná Nitra, medzinárodnom festivale zborového spevu Slovenský kantát, medzinárodnej súťaži vokalistov Schneidera-Trnavského, medzinárodnom akademickom festivale folklórnych súborov Akademická

Nitra, medzinárodnom mládežníckom hudobnom festivale v Bratislave. Rozvíja sa spolupráca medzi filmármi obidvoch krajín. Rusko je tradične zastúpené na medzinárodnom festivale Art film Fest v Trenčianskych Tepliciach, na medzinárodnom bratislavskom filmovom festivale a medzinárodnom festivale Cinematik v Piešťanoch.

Závažnou udalosťou v kultúrnom živote Slovenska sa stali Dni ruského filmu v SR, v rámci ktorých uvideli slovenskí diváci snímky K. Šachnazarova, A. Proškina, S. Proskurina, K. Serebrennikova a M. Kalatozišviliho.

Oživila sa spolupráca v oblasti muzeálnej a výstavnej činnosti. Vďaka aktívnej spolupráci medzi ministerstvami kultúry obidvoch krajín a priamym kontaktom medzi štátnymi galériami mali slovenskí návštevníci možnosť uvidieť v Slovenskej národnej galérii v Bratislave unikátnu výstavu Ruská ikona 15. až 20. storočia, výstavu ruskej avantgardy Nonkonformisti – druhá ruská avantgarda a výstavu Dejiny fotografie 1840 – 1950 z fondov Ruského štátneho archívu literatúry a umenia. Veľmi úspešná je spolupráca medzi zväzmi výtvarníkov Ruska a Slovenska. Vďaka týmto kontaktom bola usporiadaná výstava súčasných ruských ikon a výstava moderného umenia Chaos-kozmos. Obidve podujatia mali dobrú odozvu umeleckej verejnosti.

Zaktivizovali sa kontakty v oblasti školstva. V posledných rokoch sa naplňujú všetky kvóty v rámci Dohody medzi ruským Ministerstvom školstva a vedy Ruskej federácie a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o spolupráci v oblasti školstva a priamej spolupráci medzi vysokými školami. Stále sú žiadané a slovenskou stranou realizované aj dve každoročné štipendiá Moskovského štátneho inštitútu medzinárodných vzťahov.

V posledných rokoch výrazne vzrástol záujem o štúdium ruštiny nielen zo strany mládeže, ale aj slovenských podnikateľov. Podľa štatistických údajov v súčasnosti ruštinu na rôznej úrovni ovláda asi štvrtina obyvateľov Slovenska. Vo výučbe cudzích jazykov patrí ruštine tretie miesto – po angličtine a nemčine. Na základných a stredných školách sa stále viac žiakov a študentov hlási na štúdium ruštiny. Zatiaľ čo v školskom roku 2008/2009 to bolo 36 tisíc školákov, v školskom roku 2009/2010 to už bolo viac ako 44 tisíc. V školskom roku 2009/2010 sa počet škôl, na ktorých sa vyučuje ruština, zvýšil zo 790 na 850.

Ako hlavný odbor sa ruština vyučuje na šiestich slovenských vysokých školách: na Univerzite Komenského v Bratislave, Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, na univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Prešovskej univerzite v Prešove a na Katolíckej univerzite v Ružomberku. Na týchto školách študuje ruštinu okolo 750 poslucháčov, čo predstavuje zvýšenie záujmu o vysokoškolské štúdium v odbore ruský jazyk. Štúdium ruštiny ako druhého povinného alebo tretieho cudzieho jazyka ponúka Ekonomická univerzita v Bratislave (vrátane výučby niektorých predmetov v ruštine), Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Slovenská technická univerzita v Bratislave a Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. Na Slovensku pôsobia tri gymnáziá s intenzívnou výučbou ruštiny: bratislavské Gymnázium Alberta Einsteina, Súkromné slovanské gymnázia v Bratislave a Košiciach. Na Slovensku existujú dve ruské centrá: Ruské centrum vedy a kultúry v Bratislave (Ul. Fraňa Kráľa 2) a Ruské centrum pri Paneurópskej univerzite v Bratislave.

Ruské centrum vedy a kultúry v Bratislave sa sústreďuje vo svojej činnosti najmä na oboznámenie zahraničnej verejnosti s históriou a kultúrou národov Ruskej federácie, jej vnútornou a zahraničnou politikou, vedeckým, kultúrnym a ekonomickým potenciálom; napomáhanie rozvoja medzinárodných stykov Ruska a ruských regiónov v humanitnej, kultúrnej, vedecko-technickej a ekonomickej oblasti a tiež vo sfére vzdelávania; organizáciu výučby ruštiny v zahraničí, spoluprácu s krajanskými spolkami v zahraničí a realizáciu kultúrnych a vzdelávacích programov. V Ruskom centre vedy a kultúry (RCVK) sa pravidelne uskutočňujú stretnutia priateľov ruskej kultúry, výstavy prác ruských maliarov a fotografov, výtvarných diel ľudových umelcov, koncerty ruských umelcov, konferencie a semináre venované medzinárodnej humanitnej, vedeckej, kultúrnej, vzdelávacej a obchodnej spolupráci, prezentácie ruských vysokých škôl a knižných vydavateľstiev vrátane slovenských, ktoré vydávajú diela ruských autorov v slovenskom jazyku. V RCVK sa realizuje výučba hovorovej a obchodnej ruštiny pre záujemcov na rôznych úrovniach prípravy. Knižnica RCVK obsahuje vyše 7000 kníh ruských spisovateľov. V čítárni knižnice si záujemcovia môžu prečítať ruské noviny a časopisy. Videotéka RCKV ponúka návštevníkom viac ako 600 titulov. Sú medzi nimi nielen tituly známych ruských režisérov, reprezentujúcich filmovú klasku, ale aj najnovšie ruské filmové produkcie, diela, ktoré získali ocenenia na viacerých medzinárodných filmových festivaloch.

Ruské centrum pri Paneurópskej vysokej škole je medzinárodný kultúrny projekt, ktorý uskutočňuje ruský fond „Ruský svet“ (Русский мир) v spolupráci s poprednými svetovými vzdelávacími inštitúciami. Ide o unikátny modulárny komplex so špeciálnymi programami zameranými na plnenie v hostiteľskej krajine. Hlavným cieľom je popularizácia ruského jazyka ako významnej súčasti ruskej a svetovej kultúry a uskutočňovanie podporných programov pre štúdium ruského jazyka, medzikultúrneho dialógu a vzájomného porozumenia národov.

Asociácia rusistov Slovenska (ARS) je nezávislá, demokratická, nepochitická, kultúrna organizácia s profesionálnou orientáciou, založenou na štúdiu ruského jazyka, ruskej literatúry a kultúry. Združuje učiteľov ruského jazyka a literatúry zo všetkých typov škôl, prekladateľov, vedeckých a kultúrnych pracovníkov. Hlavným poslaním ARS je prispievať k zvyšovaniu úrovne vyučovania ruského jazyka na všetkých typoch škôl a tým prispievať i k rozvoju slovenskej národnej kultúry, a to najmä poznávaním kultúry ruského národa a rozvíjaním tradičných slovensko-ruských kultúrnych vzťahov, využívaním tvorivých schopností a vedomostí svojich členov, napomáhať pri prehľbovaní kontaktov slovenskej kultúry s ruskou kultúrou, umením a vedou. Poslaním ARS-u je ďalej pomáhať svojim členom prehľbovať si profesionálnu prípravu a dbať o ochranu ich profesionálneho postavenia, nadväzovať a udržiavať kontakty s kultúrnymi inštitúciami na domácej pôde i v zahraničí, osobitne s inonárodnými združeniami rusistov, využívaním rozmanitých foriem spolupráce.

Ako vnímame slovensko-ruské vzťahy, ich minulosť, súčasnosť a budúcnosť?

Čo sa týka minulosti, podstatné je to, čo nás spája – široká, dobrá slovanská duša, ktorá žije v obidvoch národoch a prirodzene inklinuje „druh k druhovi“. Slovensko-ruské vzťahy majú svoju históriu (ako dedičstvo slovensko-sovietskych vzťahov) a v nej treba hľadať logiku súčasných novodobých vzťahov. Mnohé hospodárske vzťahy, ktoré fungovali, treba zachovať a mnohé, ktoré zlikvidovala eufória transformácie slovenskej ekonomiky, treba oživiť. Na jednej strane dodávky surovín, na druhej strane

dodávky spotrebného tovaru v najširšom zmysle slova sú priestorom na obnovenie spolupráce. Nemožno zanedbať ani oblasť vedy, výskumu a vzdelávania. Slovenské i ruské vysoké školy a akadémie majú čo ponúknuť v mnohých špecifických študijných odboroch. Navyše, zatiaľ neexistuje výrazná jazyková bariéra. Pre slovenských expertov predstavuje ovládanie ruského jazyka popri anglickom, nemeckom, francúzskom či španielskom komparatívnu výhodu na trhu vysoko sofistikovanej práce nielen v rámci Európy, ale i širšie.

Uvedomovaním si slovensko-ruských vzťahov by sme mali jednoznačne abstrahovať od tradičného ponímania pojmu „ruský“, ktorý je daňou za predchádzajúci režim v oboch krajinách. Z dnešného hľadiska ide prakticky iba o intenzívnych posledných asi 10 rokov, keď prišlo k priamemu nadviazaniu diplomatických vzťahov. Dosiahli sa mnohé významné dohody medzi Európskou úniou a Ruskou federáciou. Rusko sa dnes aktívne zúčastňuje na boji proti medzinárodnému terorizmu a je reálne pripravené dohodnúť sa na princípoch a mechanizmoch podpory boja USA pri rozširovaní antiteroristickej koalície (aj v oblasti vojenskej spolupráce, čo sme si nedávno nevedeli ani predstaviť).

Existuje teda oveľa viac dôvodov ako prekážok, prečo hovoriť po rusky, prečo nadväzovať kontakty, prečo ďalej prehlbovať alebo opäť vytvárať nové slovensko-ruské kultúrne paralely a prečo podporovať výučbu ruštiny ako cudzieho jazyka v našom geopolitickom a kultúrnom priestore. So stručne načrtnutých úvah vyplýva aj chápanie reálií krajiny, jazyk ktorej sa vyučuje v školách ako cudzí jazyk.

Od reálií k interkultúrnej komunikácii

V predchádzajúcej kapitole sme venovali pozornosť len výkladu pojmu reálie a ich chápaniu v takej miere, ako sme na ne zvyknutí. Išlo predovšetkým o tradičné lineárne radenie jednotlivých tém, ktoré sa v rámci vyučovacích hodín cudzích jazykov vykládali skôr ako fakty, nie ako funkčné javy, ktoré majú podstatný vplyv na chápanie súvislostí v procese komunikácie a myslenia. Povchanič (2012, s. 35-42) uvádza, že *„tradičný výklad reálií v podobe juxtaopozície jednotlivých zložiek ignoruje ich prejavy, smerujúce do vyššej štruktúry – kultúrneho systému, ktorého poznanie je predpokladom úspešného interkultúrneho dialógu.“* Autor navrhuje trojstupňový prístup k problematike:

1. rovinu reálií ako kultúrneho substrátu,
2. rovinu manifestácií substrátu (tzv. *žitú* kultúru),
3. rovinu systému.

Pod *rovinou reálií* rozumieme len sumu encyklopedických poznatkov, obsiahnutých v ľubovoľných príručkách reálií. Táto suma poznatkov o predmetoch, veciach a javoch predstavuje tzv. nosnú konštrukciu celého modelu, ktorý navrhuje Povchanič. Ide o rovinu *kultúrneho substrátu*, ktorá sama osebe ponúka poznanie, vedomosti, no je menej využiteľná v procese komunikačného aktu. Geografický, historický, politický, kultúrny, ekonomický a iný substrát v lineárnom (nekontextovom, nepriestorovom) radení ako systému faktov je sám osebe vnímaný iba ako statický, chýba mu tzv. tretí rozmer. Cielená kognitivizácia týchto javov nemá v praxi samotné uplatnenie. Tieto javy je potrebné zasadiť do kontextu, pretože to, čo sa dá zasadiť do kontextu, sa dá aj vysvetliť a pochopiť.

Manifestáciami (prejavmi) *substrátu* sú postoje k životu (pozitívne vs. notorické), k okolitej realite, k ľuďom a spoločnosti (kolektívne vs. individuálne), k pracovnému prostrediu (problém hierarchizácie

a ľudských vzťahov), návyky a obyčaje, trend všedného dňa, stravovanie, no aj koncepcia času, priestoru atď. *Kultúrny systém* je podľa Povchaniča vrchol trojstupňového modelu, ktorý predstavuje typ danej kultúry abstrahovaný z manifestácie kultúrneho substrátu. Je poznaním toho, čo je špecifické a neopakovateľné pre daný národ a aká je funkčnosť jednotlivých zložiek kultúrneho substrátu v procese interkultúrnej komunikácie. Všetky spomínané roviny (A, B, C) možno znázorniť podľa modelu Povchaniča takto (tab. 5).

Tabuľka 5 Roviny reálií

rovina C	KULTÚRNY SYSTÉM						(typ kultúry)
rovina B	MANIFESTÁCIE SUBSTRÁTU						(živá, žitá kultúra)
	Geografia	História	Kultúra	Politika	Vzdelanie	Ekonómia	Krásy atď.
rovina A	KULTÚRNY SUBSTRÁT						(reálie)

Povchaničov model možno identifikovať v existujúcej kulturologickej koncepcii slovenskej rusistiky. Už Passov pregnantne sformuloval vzorec, ktorý predniesol na bratislavskom kongrese v roku 1999. Zbavuje tak kultúru nedôstojného postavenia prívěsku jazyka, živoriaceho len v rámci akéhosi страноведения, ktoré sa vari na 30 rokov pevne usadilo – v tomto výraze, v geograficko-historickom poňatí v učebniciach a v učebnom procese všetkých typov škôl. Podľa Evy Kollárovej „... bola to dlhá cesta k dnešnému kulturologickému smerovaniu cudzojazyčnej edukácie...“. Kollárová vedela a vie, že to vzopretie dovtedajšej tradície malo i má zmysel. „Na začiatku to bolo intuitívne, potom premyslené a koncepčné.“ Postavila som stretnutia s ruským umením v systematicko-chronologickú prezentáciu veľkých osobností ruskej kultúry, v intenciách Cvetajevovej: *есть люди – сами события*, dialógu s rodnou kultúrou, v kontexte kultúry svetovej, v kľúčoch: autor – doba – dielo cez syntézu umení a v medzipredmetovom uchopení stredoškolského prostredia“ (Kollárová, 2008, s. 4-5).

Komunikatívno-kulturologická orientácia, toto „otváranie okien do sveta druhej kultúry“ musí viesť k prehĺbeniu nielen jazykovej, ale i ľudskej kompetencie našich zverencov. Naša humánnosť, slovami Kollárovej, je v našej kompetentnosti. Stretnutia s umením nás majú nielen dojímať, ale aj pomôcť nám pochopiť jeho cenu i zmysel, pretože práve objavovanie nevyčerpatelných javov okolo nás i v nás je jednou z veľkých jeho predností. Slovenská rusistika hovorí o cudzojazyčnej edukácii, ktorej obsahom je kultúra. Vychádza sa zo schémy bázevej kultúry osobnosti, ako sa o nej píše v monografii Kulturologické smerovanie cudzojazyčnej edukácie (2004, s. 17-19). Hovorí sa o takej cudzojazyčnej edukácii, ako to názorne realizuje učebnica *Vstreči s Rossijou* i ďalšie pomocné predložené učebné materiály (CD ARS). Komunikatívno-kulturologická orientácia chce viesť k zvýšeniu nielen jazykovej, ale i ľudskej kompetencie našich žiakov. V rámci nej sa chápe cudzojazyčná edukácia s pomocou *Vstreči s Rossijou* ako otvorenie okna do druhého sveta, do druhej kultúry, do histórie i súčasnosti života druhého národa. Vzájomné vplyvy, vzájomné vzťahy, vzájomná percepcia, vzájomný dialóg kultúr. Základným princípom je tu *vedieť prijať, pochopiť, pochopiť viac ako dať*. Mnohé gramatické a lexikálne javy sa vnímajú ako sprievodné, teda nie nosné, nie na použitie, ale na prijatie.

2/ Učebnica ako neoddeliteľná súčasť výučby reálií

O potrebe existencie národnej učebnice sa vedie už dlhšie pomerne pálčivá diskusia a názory v tejto otázke sa u odbornej verejnosti rôznia. Pre potreby detailnejšej analýzy uvádzame v zozname literatúry odkazy na zdroje, ktoré sa venujú uvedenej problematike. Z nich vyberáme názory E. Tandlichovej (2008) o špecifických potrebách slovenského žiaka a o lingvistických aspektoch cudzojazyčnej edukácie. Tu máme na mysli predovšetkým jazykové vedomie cieľovej kategórie cudzojazyčného vzdelávania. Slovenský žiak má napr. v anglickom jazyku alebo nemeckom jazyku často problém s vetnou skladbou či pochopením členov podstatných mien. Naopak, v ruskom jazyku vo vzťahu k slovenčine a slovenskému percipientovi s morfológickou, syntaktickou a lexikálnou štruktúrou sa nevyskytujú také problémy ako v germánskych jazykoch. Slovenskí žiaci sa pri osvojovaní si ruského jazyka stretávajú s interferenčnými javmi, o čom zahraničné vydavateľstvá sotva môžu vedieť, pretože ich odborníci neskúmajú metodiku skladania gramatických javov v istom algoritme a v istej postupnosti (napr. v germánskych jazykoch) pre slovenského žiaka. Podľa Tandlichovej uvádzame aj ďalšie argumenty: *„Na členy v angličtine treba dať viac cvičení rôzneho charakteru, aby to žiak dostal do povedomia, ... Obsah nových učebníc má zase žiakom pomôcť uvedomiť si, odkiaľ sú, Žiaci by sa mali naučiť hovoriť v cudzom jazyku o svojom regióne a propagovať vlastť, ako sa to darí pri projekte Sokrates.“*

Vychádzame z presvedčenia, že pri štúdiu cudzieho jazyka treba zohľadniť fakt, aké je jazykové vedomie, to znamená, aký je rodný jazyk cieľovej kategórie (slovanský, germánsky, frankofónny), presnejšie, do akej jazykovej rodiny sa zaraďuje jej materinský jazyk. Podľa Adamku (10, 2010, s. 7) *„nadobúdanie nových znalostí a zručností z každej oblasti, teda i z jazyka sa nedeje izolovane (s výnimkou detí predškolského a mladšieho školského veku, ktoré si formou hier osvojujú základnú lexiku a elementárne komunikačné zručnosti z cudzieho jazyka formou hier a memorovania idiómov). Pre „bežného“ rozmyšľajúceho študenta jazyka je prirodzená tendencia analyzovania a spochybňovania sprostredkovaných faktov. Ani pravidlá výstavby a používania jazyka sa neprijímajú automaticky, ale v súlade s už existujúcimi znalosťami a predstavami, ktoré vznikajú predovšetkým na základe znalosti fungovania materinského jazyka.“* Dôležitý je vstupný jazykový kód a vstupný vek začiatku výučby cudzieho jazyka. Po pätnástom roku života človeka sa uzatvára jeho tzv. jazykové vedomie, a teda uzatvára sa to, čo sa do neho vpísalo resp. vkladalo. Ďalší jazyk sa pokladá za cudzí a pri jeho osvojovaní sa nemožno vyhnúť jeho interferencii s rodným jazykom. Podľa Adamku ďalej, pri osvojovaní si cudzieho jazyka býva práve interferencia často jednou z príčin vzniku averzie k novému jazyku. Správne identifikovať isté interferenčné javy nemôže autor zahraničnej učebnice cudzieho jazyka, lebo ten nemôže poznať vstupné jazyky všetkých učiacich sa z danej učebnice.

S učebnicami ruštiny a ruskou literatúrou bol problém najmä po revolúcii v roku 1989. V súčasnosti je kníh pre žiakov a študentov dosť. Pred rokom 1989 sa celonárodne používali jednotné, MŠ SR schválené učebnice na každý vyučovací predmet vrátane cudzích jazykov. Existovali série učebníc ruštiny, angličtiny a nemčiny pre ZŠ a SŠ, ktoré boli napísané slovenskými alebo českými autormi, prekladané do slovenčiny a boli vydané v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve.

Učebnica nestráca svoj význam ani v dnešnej digitalizovanej dobe a stále zostáva najvýznamnejšou didaktickou pomôckou, aj keď nie je jediným didaktickým prostriedkom, ktorý učiteľ používa.

Učebnicu má byť pre učiteľa iba ako východiskový, podporný materiál, hoci by bola akokoľvek dobre spracovaná. Súčasné učebnice cudzích jazykov majú mnoho spoločných znakov a ich neoddeliteľnou súčasťou býva:

1. zvuková nahrávka,
2. pracovný zošit,
3. príručka pre učiteľov (metodická príručka).

Tvorcovia v nich vychádzajú z učebných osnov a požiadaviek Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky pre úrovne A1 a A2. Aj napriek tomu, že v učebniciach je všetko učivo podané tak, aby uciaci sa všetko zvládol, niekedy je vhodné hodiny spestriť. Je potrebné dať žiakom niečo, čím vzbudíme ich záujem, navodíme situáciu alebo jednoducho sa s nimi zahráme, zaspievame si alebo pozrieme krátky film. Toto „vybočenie“ z normálnej hodiny môžeme vyžiť na nácvik novej lexiky, výslovnosti, na čítanie s porozumením, počúvanie s porozumením a podobne.

Uvádzame niekoľko internetových odkazov, kde si učitelia ruštiny môžu vymieňať skúsenosti, čerpať nové nápady, stiahnuť piesne, básne, krátke hrané filmy, rozprávky, kreslené filmy... podľa Aleny Koroľovej:

- www.infovek.sk – portál, kde sú jednotlivé predmety. Ruština je prezentovaná článkami a odkazmi na rôzne internetové stránky. Novinky tam nie sú, keďže realizácia projektu je už ukončená.
- www.rustinari.weblahko.sk – nezávislá stránka pre ruštinárov zameraná na výmenu skúseností (osnovy, tematické výchovno-vzdelávacie plány, linky na rôzne stránky...)
- www.youtube.ru – stránka (môžete písať latinkou alebo azbukou), na ktorej nájdete po zadaní názvu klipu, pesničky, kresleného filmu, hraného filmu, napríklad toto: Ну погоди – celá séria, Теремок, Три поросёнка, Грибок – теремок, Курочка ряба, Репка, Колобок, Чебурашка, Муха-Цокотуха, Сказка о рыбаке и рыбке, Доктор Айболит, Ох и Ах, Полилкиника Кота Леопольда – celá séria príhod kocúra, Гуси лебеди, Поём русский алфавит.
- http://www.youtube.com/results?search_query=eralash+2010&aq=1 – séria krátkych komických hraných scénok zo školy, rodiny, o prvých láskach, o domácich úlohách a pod. Nové diely série pravidelne vysiela aj Первый канал ruskej štátnej televízie. Jednotlivé diely majú od pol minúty do 7 minút. Scénky Ералаш sú veľmi vhodné práve pre začiatočníkov, keď sa vopred pripravujú na novú lexiku.
- www.ars.orava.sk – oficiálna stránka Asociácie rusistov Slovenska, aktuality zo sveta rusistiky, stanov, výbor, prihláška, elektronická podoba časopisu Russkij jazyk v centre Evropy...

- http://video.mail.ru/mail/mshenina/_vblogs/78.html – (Необыкновенные вундеркинды). Pôsobivý dokument o ruských nadaných výnimočných deťoch. Zrozumiteľná ruština, ruské titulky. Vhodné na premietnutie aj na hodinách.
- http://tours.kremlin.ru/#/ru&3_4 – virtuálna prehliadka Červeného námestia a Kremľa.
- www.koshki-mishki.ru – stránka, na ktorej je veľa kvalitného materiálu na čítanie, počúvanie, rozvoj lexiky, nácvik výslovnosti, na hru... Tu sa nachádzajú riekanky, básničky, rozprávky, hry, rýchloriekanky od klasikov aj súčasných autorov.
- www.muzyk.ru – ruské piesne v mp3 (hymna, vojenské, romance, národné, súčasná hudba...).
- www.rusklav.afraid.org – na tejto stránke si možno stiahnuť zdarma a nainštalovať ruskú klávesnicu, ktorá má ruské písmená na tom istom mieste ako latinská abeceda, okrem malých výnimok ako ъ, Ъ, я, ю atď.
- <http://beautiful-all.narod.ru/Skazki/skazki.html> – stránka venovaná deťom, texty rozprávok po rusky s ilustráciami, jarné zvuky – nahrávky, ktoré môžeme použiť na vzbudenie záujmu, kulisu pri tvorivých cvičeniach....
- http://www.video4viet.com/watchvideo.html?id=c3h_6ap_z_U&title=%D0%B4%D0... – stránka venovaná ruským detským pesničkám – nahrávky piesní s ilustráciami, kreslenými klipmi, krátké „multiky“, ktoré s dajú počúvať, aj pozerieť.
- <http://1001skazka.com/music.html> – stránka venovaná ruským detským pesničkám a rozprávkam.
- <http://leopold-baby.com/detskie-pesni/index.php> – slová detských ruských piesní.
- <http://www.kid.ru/pesenki/index.php3> – slová detských ruských piesní.
- http://www.artly.ru/galereja-skazki/skazki_illjustracii_60056.html – čiernobiele ilustrácie k ruským rozprávkam.
- <http://www.ozon.ru/context/detail/id/3577537/> – ilustrácie Vasnecova k ruským rozprávkam.
- <http://smallbay.ru/vasnezto.html> – Vasnecov, obrazy – ilustrácie k rozprávkam.
- <http://www.illustrators.ru/post/839> – ilustrácie anglického ilustrátora k ruským rozprávkam.
- <http://www.mpc-edu.sk/> - oficiálna stránka MPC – užitočné aktuálne informácie o vzdelávacích aktivitách.
- www.ruskiymir.ru – portál nadácie Russkij mir.
- <http://www.rcvkba.sk/> – Ruské centrum vedy a kultúry v Bratislave.

2.1 Učebnicový súbor *Класс*

Súbor učebníc *Класс!* je napísaný pre študentov stredných škôl začínajúcich s ruským jazykom a priviedie ich na úroveň B1 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. Obsah i metodické spracovanie celého súboru zodpovedá požiadavkám SERR.

Trojdielny *Класс!* pokryje približne štyri roky štúdia, pri dotácii 2 – 3 hodiny týždenne. Celý súbor tvoria tri diely: *Класс! 1* (2012), *Класс! 2*, *Класс! 3* (diely 2. a 3. vyšli v roku 2011 a 2012).

Класс! má všetky prednosti moderných učebníc:

- moderné a atraktívne spracovanie,
- veľké množstvo ilustrácií a fotografií,
- témy blízke cieľovej skupine vo veku 15 až 19 rokov,
- dôraz na rovnomerný rozvoj jazykových kompetencií,
- orientáciu na súčasnú živú ruštinu,
- postupné a sústavné zhrňanie jazykových poznatkov,
- široký repertoár rozmanitých cvičení,
- CD nahrané rodenými Rusmi.

Класс! rešpektuje potreby slovenského študenta:

- v 1. diele učebnice sú dvojязыčné pokyny k cvičeniam (v ďalších dieloch len pokyny v ruskom jazyku),
- v úvodných kapitolách je v 1. diele tesné prepojenie ruštiny s materinským jazykom,
- pracovné listy na nácvik grafickej podoby jazyka sú voľne stiahnuteľné na www.klett.cz.

Класс!:

- pozostáva z učebnice s integrovaným pracovným zošitom,
- obsahuje dve vložené CD,
- má metodickú príručku pre učiteľa,
- v učebnicovej časti obsahuje 7 lekcií a 2 opakovacie jednotky.

2.2 Učebný súbor *Поехали* pre základné školy

Edičnej rade siedmich učebných súborov (učebnica, pracovný zošit, metodická príručka, CD a audio-kazeta) na výučbu ruského jazyka v základných školách dal autorský kolektív (Hana Žofková, Klaudia Eibenová, Zuzana Liptáková) názov *Поехали*.

Vysvetlenie voľby neobvyklého názvu celého súboru nájdeme v úvode učebnice samotnej: „Viete, prečo sa učebnica volá *Поехали*? Keď prvý kozmonaut sveta Jurij Alexejevič Gagarin počul povel k štartu rakety na obežnú dráhu, povedal: „*Поехали!*“ Rovnako úspešný štart prajeme aj vám“ (*Поехали* 2, 2004, s. 6).

Tento edičný rad možno využiť na výučbu ruštiny prakticky od akéhokoľvek ročníka (možno odporučiť už od 3. ročníka ZŠ). Spomínané učebnicové súbory ruského jazyka vychádzajú v ústrety národnému plánu výučby cudzích jazykov, ktorý stanovil od školského roku 2006/2007 povinnosť vyučovať na základnej škole dva cudzie jazyky. Počiatočná výučba (predazbukové, azbukové a poazbukové obdobie) je založená na dokonalom zvládnutí zvukovej stránky jazyka, preto sa veľká pozornosť venuje úvodnému orálnemu kurzu. Autori vychádzajú zo zásad súčasnej didaktiky cudzích jazykov a vo svojej koncepcii uplatňujú predovšetkým princíp komunikatívnosti a rozvoj komunikatívnych kompetencií žiakov, keď sa deti učia prirodzene reagovať v bežných životných situáciách primerane svojmu veku.

Jednotlivé zadania dávajú žiakom aj učiteľom návod, ako spojiť učivo s tvorivou činnosťou na rozvoj kritického myslenia pri čítaní a písaní. Veľké množstvo rôznych typov úloh umožňuje individuálny prístup k talentovaným žiakom, ale aj k žiakom so špecifickými poruchami učenia. Oproti iným učebniciam ruského jazyka je v učebnom súbore *Поехали* kladený veľký dôraz na hru, rytmus a pohyb a výučba je prepojená s hudobnou, výtvarnou a dramatickou výchovou. Spracovanie učiva vychádza z faktu, že ruština je jazykom blízko príbuzným materinskému jazyku žiakov. Autori učebného súboru preto zaujímajú rozličný prístup k jazykovým javom podľa ich obťažnosti pre slovenských žiakov. Veľký dôraz je kladený na motiváciu žiakov. Autori sa snažia aktivizovať žiakov pomocou hier, riekaniek, pesničiek, rozprávok, rôznorodých cvičení a prvkov humoru. Neoddeliteľnou súčasťou učebnice sú ilustrácie Lucie Lomovej.

Jednou zo zvláštností, ktorými sa učebný súbor vyznačuje, sú zadania cvičení, ktoré žiakovi neprikazujú, ale podávajú mu úlohy príjemnou formou. Nehovorí „urob“, ale „skús urobiť“, alebo sa pýta „dokážeš urobiť?“, „spomenieš si?“ Tento spôsob je pre mladších žiakov príjemnejší a dáva im najavo, že sa nič nedeje, ak nezvládnu cvičenie na prvý krát. Výber tém v učebnom súbore *Поехали* bol okrem prvého dielu overený sériou ankiet pre deti v ZŠ, ktorých želania z veľkej časti zodpovedajú tomu, čo ponúkli skúsení učitelia ruštiny. Učebný súbor nie je v rozpore s platnými učebnými osnovami, zároveň môže byť tiež inšpiratívnym vodidlom pri samostatnom plánovaní výučby na základe ŠkVP. Každú lekciiu môže vyučujúci pojať ako relatívne samostatný projekt, na ktorom žiaci pracujú spoločne so svojím učiteľom.

2.3 Učebný súbor *Raduga* pre stredné školy

Učebný súbor *Raduga* je dielom štyroch autorov (Stanislava Jelínka, Jany Folprechtovej, Radky Hříbovej a Hany Žofkovej) a bol vydaný nakladateľstvom Fraus v Plzni. Učebný súbor sa skladá z troch dielov, ktoré sú viac-menej v súlade s požiadavkami učebných osnov pre 1. až 4. ročník stredných škôl. Základom každého dielu je učebnica, na ktorú nadväzuje pracovný zošit, zvuková nahrávka na audiokazetách, metodická príručka a zbierky jazykových a komunikatívnych hier.

Učebnica je založená na ucelenej lingvodidaktickej koncepcii. Koncepčné črty, ktorými sa tento učebnicový súbor vyznačuje, sú charakterizované v metodической príručke k 1. dielu a stručnejšie tiež v metodической príručke k 2. dielu:

1. Komunikatívne zameranie výučby.
2. Spojenie komunikatívne funkčného hľadiska s hľadiskom systémovým.
3. Dôraz na prirodzené vyjadrovanie v súlade so živou ruštinou.
4. Zreteľ na materinský jazyk.
5. Zreteľ na reálie.
6. Zásoba úloh a cvičení.
7. Rozvíjanie učebných zručností žiakov.

8. Tri línie usporiadanie učiva. Učivo je podávané v troch paralelných líniách, ktoré sú tematicky prepojené. Základná línia obsahuje učivo, ktoré by mali zvládnuť všetci žiaci. Doplnkové cvičenia sú určené žiakom, ktorí si potrebujú látku precvičiť dôkladnejšie. Rozširujúce materiály obsahujú kratšie texty, piesne, rôzne zaujímavosti, zoznamy rozširujúcej slovnej zásoby a pod. Toto usporiadanie učiva umožňuje učiteľovi ľahšie sa prispôbiť individuálnemu tempu jednotlivých žiakov.
 9. Využitie názornosti.
 10. Motivačný aspekt.
- Výber jednotlivých tém je v súlade s témami na ústnu formu internej časti maturitnej skúšky.

2.4 Učebný súbor *Raduga po novomu*

V rokoch 2007 až 2009 boli vydané prvé tri diely päťzložkového prepracovaného učebného súboru *Raduga*, pod názvom *Raduga po novomu* (ktorý je dielom Stanislava Jelínka, Ľubvi Fjodorovnej Alexejevovej, Radky Hríbovej a Hany Žofkovej). Súbor tvorí učebnicu, pracovný zošit, príručku pre učiteľov a zvukovú nahrávku (audiokazetu nahradilo CD). Učebný súbor zachováva všetky črty, ktoré sa osvedčili pri starom vydaní *Radugy*, teda zreteľ k materinskému jazyku žiakov, rozdelenie učiva na 3 línie (základnú, precvičovaciu a rozširujúcu), zreteľ na komunikatívne zameranie výučby, názornosť či zreteľ k realitám.

Jednotlivé diely sú menej objemné (knihy sú zhruba o polovicu tenšie), čo žiaci i učitelia iste ocenia. Nová edícia súboru sa na prvý pohľad líši predovšetkým modernejším grafickým spracovaním (ilustrácie nahradili z väčšej časti fotografie). Rozdielne je tiež usporiadanie prezentovaného materiálu či striedanie jednotlivých rečových zručností. V prehľade tém jednotlivých dielov novej série sú tučne vyznačená témy, ktoré sú novo zaradené (či na inom mieste) oproti pôvodnej verzii učebnice.

2.5 Učebný súbor *Времена*

Učebný súbor *Времена* (Jelizaveta Chamrajeva, Elza Ivanova, Renata Broniarz) je určený študentom stredných škôl, ktorí sa začínajú učiť ruský jazyk. Cieľom tohto moderného komplexu je do viesť študentov na úroveň A1, A2 a B1 Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. Učebnicový súbor zaručuje precvičenie všetkých jazykových zručností a privedie študentov až k maturitnej skúške. Učebnice s cieľovou úrovňou A1 a A2 možno rovnako použiť aj na 2. stupni základných škôl.

Učebnica *Времена 1* je vydaná v dvoch úrovniach pokročilosti (pre úplných začiatocníkov a pre mierne pokročilých). Ďalej možno pokračovať v učení sa ruštiny podľa učebníc *Времена 2* a *Времена 3*. Súčasťou každého dielu výučbového komplexu (učebnica, pracovný zošit, metodická príručka pre učiteľa) je k dispozícii pre učiteľov aj webová stránka s možnosťou stiahnutia si slovníka so slovnou zásobou, prehľad gramatiky, nahrávky k učebnici a softvér pre interaktívne tabule (www.ucebnice-infoa.cz).

2.6 Učebný súbor Эхо

Výučbový súbor *ECHO* je určený žiakom 2. stupňa ZŠ a nižších gymnázií, ktorí s ruštinou začínajú. Súčasťou výučbového súboru je učebnica, metodická príručka, pracovný zošit, stolná hra a nahrávka na stiahnutie zdarma na www.ucebnice-infoa.sk.

Učebnicový súbor je rozdelený do 14 lekcí. V úvode sa žiaci zoznámia so základnými reáliami Ruska, ktoré sú podrobnejšie popísané v poslednej kapitole učebnice, v prvej a druhej lekcii s ruskou abecedou – azbukou. Ďalšie lekcie prezentujú témy, ktoré zodpovedajú záujmom a komunikačným potrebám žiakov. Na konci každej lekcie sú opakovacie cvičenia, ktoré pomôžu žiakom zhodnotiť úroveň dosiahnutých vedomostí a poukázať na to, čomu by sa ešte mali venovať, aby uspeli v teste. V pracovnom zošite nasleduje po každej lekcii slovník, ktorého slovnú zásobu by mali žiaci dokázať aktívne používať. Na konci pracovného zošita nájdú žiaci i komplexný rusko-slovenský slovník, ktorý zahŕňa celú slovnú zásobu, s ktorou sa žiaci stretli v učebnici. Nahrávky textov rozvíjajú schopnosť počúvania a porozumenia hovoreného slova i správnu výslovnosť, učiteľom potom umožňujú ich kontrolu. Nahrávka obsahuje i fonetické cvičenia, jazykolamy, riekanky, piesne a básne. Metodika obsahuje materiály, ktoré učiteľom pomôžu s prípravou hodiny – výučbový program, rozvrhnutie študijnej látky, prepis nahrávok, scenáre jednotlivých lekcí a kontrolné testy.

2.7 Učebný súbor Встречи с Россией

Kulturologický prístup vo vyučovaní cudzieho jazyka je všeobecne záväzný a uznávaný učiteľmi a odborníkmi – metodikmi vyučovania cudzích jazykov. Tento prístup pomáha prekonať niektoré nedostatky v modernej škole ako napríklad nadmernú faktografickosť bez potrebnej analýzy a syntézy. Unikajú nám pri tom informácie o uvedomení si nedostatku orientácie na intelekt osobnosti študenta, na jeho citový vývoj. Встречи с Россией „предлагают защиту нас от духовной деградации, от потери индивидуальности.“ „В качестве главной цели тут выступает не обучение иностранному языку с прагматическими навыками и умениями, а формирование личности. Новый культурологический подход является в учебнике естественным развитием заявленного ещё в 60-е годы лингвострановедческого аспекта“ (Kollárová, 2013, s. 38).

K základným princípom učebnice patria:

1. komunikatívno-činnostný zámer s kulturologickým rozmerom;
2. využívanie medzipredmetových kontaktov s rodným jazykom, etikou, estetikou, dejepisom, zemepisom;
3. prezentácia učebného materiálu prostredníctvom stretnutí so zaujímavými ľuďmi, ktoré sa striedajú s frekventovanými konverzačnými situáciami;
4. prítomnosť obrazového materiálu s funkciou nielen ilustračnú, ale aj učiť myslieť a porovnávať;
5. princíp špirálovitého osvojovania si informácií vždy v inom, zložitejšom kontexte;
6. tituly stretnutí sú impulzom na zamyslenie sa nad našimi spoločnými problémami;

7. eticko-estetický aspekt – obrazové titulky jednotlivých stretnutí s funkciou učiť hľadať kontext vedúci k vzniku nových asociácií (talent – to je bohatstvo asociácií).

Na stranách učebnice v dvadsiatich „stretnutiach“ prvého a devätnástich „stretnutiach“ druhého dieľu sa študenti oboznámia so spisovateľmi a básnikmi Nikolajom Vasilievičom Gogoľom, Fiodorom Michajlovičom Dostojevským, Levom Nikolajevičom Tolstým, Antonom Pavlovičom Čechovom, Alexandrom Sergejevičom Puškinom, Michailom Jurievičom Lermontovom, Marínou Ivanovnou Cvetajevovou, Vladimírom Semionovičom Vysockým a inými, ďalej so skladateľmi a umelcami Šostakovičom, Baryšnikovom, Michalkovom a inými, architektmi, sponzormi atď. Z materiálov učebnice sa študenti ďalej dozvedia o ruskej avantgarde, ruskom balete a hudbe, zoznámia sa so zaujímavými epizódami z histórie ruského divadla a kina.

Študenti získajú informácie o rozvoji vedy v Rusku, o ruských víťazoch a nositeľoch Nobelovej ceny. Autori nezabudli ani na tému športu, predovšetkým na slávnych športovcov, šachistov, korčuliarov atď. Inými slovami, autori učebného súboru ponúkajú záujemcom a učiteľom ruského jazyka iný prístup prezentácie ruského jazyka. Bohaté ruské umenie a kultúra na podklade obrazových materiálov a fotografií prezentujúcich literatúru, hudbu, divadlo, výtvarné umenie, architektúru, šport atď. ponúkajú jasný a cieľavedomý zámer autorov vtiahnuť študentov do tajomstiev a krás ruštiny nielen prostredníctvom konverzačných a gramatických cvičení. Napokon, podľa presvedčenia kulturológov-rusistov, slovo je len sprostredkovateľom toho, čo možno vnímať jedine zmyslami a prežívať citmi. Je potrebné zdôrazniť, že autori sledujú prepojenie medzi kultúrou Ruska a kultúrou Slovenska (Česko-slovenska). Učebný súbor je určený pre všetky úrovne v zmysle Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky.

2.8 Zahraničné učebnice ruštiny pre cudzincov

V Rusku existuje veľa učebníc ruštiny pre cudzincov. V ruskej metodike sa tento smer označuje ako „методика РКИ“ (РКИ = русский язык как иностранный). Táto metodika existuje v troch podobách:

1. Teoretická vedecká metodika.
2. Teoretická učebná metodika.
3. Praktická učebná metodika – pripravuje budúcich odborníkov.

Termín „русский язык как иностранный“ (РКИ) sa začal používať v druhej polovici 20. storočia v súvislosti s rozvojom výučby cudzincov a v súčasnosti je súčasťou celého systému pojmov schválených Ruskou federáciou:

- Ruský jazyk ako štátny jazyk RF (русский язык как государственный язык РФ);
- Ruský jazyk ako materinský jazyk (русский язык как родной);
- Ruský jazyk ako jazyk nematerinský (русский язык как неродной);
- Ruský jazyk ako cudzí jazyk (русский язык как иностранный).

Podpora výučby ruštiny a ruštiny pre cudzincov sa zo strany ruského štátu prejavila v roku 2007 tým, že tento rok bol na základe rozhodnutia prezidenta Ruskej federácie vyhlásený za Medzinárodný rok ruského jazyka (práve v roku 40. výročia vzniku Medzinárodnej asociácie učiteľov ruského jazyka a literatúry MAPRJAL). Všetky podujatia (festivaly, fóra rusistov, vedecké konferencie, metodické semináre, okrúhle stoly atď.), ktoré boli organizované v tomto roku, boli zamerané na upevnenie pozícií ruštiny v Rusku aj v zahraničí, na šírenie ruštiny a ruskej kultúry v rôznych krajinách sveta.

V Rusku bol vypracovaný systém testov hodnotiacich úroveň znalostí ruštiny v rámci všetkých štyroch druhov rečových zručností (hovorenie, čítanie, počúvanie a písanie) a tiež v oblasti gramatiky a lexikálnej roviny. Ruskí odborníci vypracovali jednotný certifikačný systém so stupnicou šiestich úrovní hodnotenia znalostí ruštiny. Túto stupnicu tvorí:

1. элементарный уровень (ЭУ);
2. базовый уровень (БУ);
3. пороговый уровень (РКИ-1);
4. промежуточный уровень (РКИ-2);
5. продвинутый уровень (РКИ-3);
6. сверхпродвинутый уровень (РКИ-4).

Ruská škála je v súlade so stupňami hodnotenia krajín EÚ a ich spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (SERR) tvoreného šiestimi stupňami: začiatocník (A1, A2), stredne pokročilý používateľ (B1, B2), vyspelý užívateľ (C1, C2).

3/ Autorove poznámky

Vzdelávací program *Praktické cvičenia a reálie z ruského jazyka* predpokladá živý kontakt účastníkov vzdelávania s nositeľom jazyka a kultúry – s rodeným hovoriacim, ktorý má živý kontakt s krajinou, v ktorej sa narodil a vie poskytnúť informácie o najaktuálnejšom kultúrno-spoločenskom dianí v Rusku.

Sme presvedčení o funkčnosti Amonašviliho pedagogiky spolupráce, ktorej základom je humánno osobnostný prístup. Vnímanie človeka ako osobnosti, ktorému patrí naša úcta i dôvera a dávame mu možnosť prejaviť sa ako individu. Chceme, aby účastníci vzdelávania pochopili, že výsledkom akejkoľvek komunikačnej situácie by malo byť presvedčenie o zmysluplnosti dialógu, ktorý je založený na pociť slobody. Ak je slobodný učiteľ, slobodní budú aj jeho žiaci. Ak je slobodný lektor, slobodní budú aj jeho účastníci vzdelávania. Hlavným poslaním vzdelávania v tomto vzdelávacom programe je uvedomiť si, že *nie je dôležité všetko vedieť, ale určite treba vedieť to najdôležitejšie pre Teba a Tvoju prácu* (podľa L. N. Tolstého). Sloboda a tvorivosť učiteľa sú predpoklady, ktoré mu umožňujú využívať všetky dostupné informácie, ktoré sa týkajú kulturológie, interkultúrnej komunikácie, učebníc, didaktických pomôcok (pozri prehľad webových serverov, zoznam študijnej a citovanej literatúry a prehľad existujúcich učebníc ruského jazyka na slovenskom knižnom trhu).

V tomto učebnom zdroji bude účastník vzdelávania zbytočne hľadať konkrétne konverzačné situácie, jazykový a lexikografický materiál alebo didakticky spracovanú tému vyučovacej hodiny. Materiál na vytvorenie dialógu v rámci vzdelávania prinesie so sebou lektor, ktorý je nositeľom živého spisovného ruského jazyka, ovláda jeho úzus a normu a má prehľad o dianí v Ruskej federácii.

Podstatou teoretickej časti sú úvahy o tom, či pojem reálie korešponduje s tým, čo je ich skutočnou podstatou. Kultúra je špecificky ľudský spôsob organizácie, uskutočňovania a rozvoja činností, spredmetnený v materiálnych i nemateriálnych výsledkoch jeho každodennej činnosti.

Kultúra je pretváranie zla na dobro, ošklivého na krásno. Kultúra je maximum bytia človeka či spoločnosti: človek nemôže byť viac než kultúrnym človekom a spoločnosť nemôže byť viac než kultúrnym spoločenstvom. Podstatou bytia kultúry je inscendancia čiže sebaaprehľbovanie sa človeka. Maximom kultúrneho bytia človeka je uplatňovanie všetkých jeho schopností pri premene zla na dobro a ošklivého na krásno. Hodiny interkultúrneho dialógu na hodinách ruského jazyka sú vhodným priestorom na realizáciu jedného zo smerovaní v slovenskej rusistike.

Praktické cvičenia z ruského jazyka by mali smerovať k cvičeniam od reálií k interkultúrnemu dialógu. Čo je teda iné a čo máme spoločné, ak Slováci hovoria o Rusku a o Rusoch? A vieme aj to, čo Rusi hovoria o Slovensku a o Slovákoch?

Multikultúrny učiteľ má mať minimálne kompetencie v tom, že:

- je schopný kriticky vnímať a vyhodnocovať kultúrne hodnoty, informácie, zvyklosti a chápe medzikultúrnu komunikáciu,
- vie sprostredkovať túto svoju reflexiu žiakom,
- vie a dokáže podporovať medzikultúrne porozumenie u svojich žiakov,
- je schopný a vie u žiakov rozvíjať schopnosti pre chápanie a interpretáciu znakov, prejavov a významov iných kultúr v kultúrnych artefaktoch a v komunikácii druhých ľudí,
- je schopný sprostredkovať kontakty rôznych kultúr v triede.

Konkretizácia, operacionalizácia cieľov výchovy zameraná na hodnoty, osobnostné vlastnosti sa musí stať základom pri tvorbe obsahu vzdelania a výchovy i pre jednotlivé učebné predmety a mimovyučovacie aktivity žiakov.

Za ľudskou a nacionálnou neznášanlivosťou jednotlivca treba vidieť jeho vlastnú osobnú a kultúrnu nevyrovnanosť. Poznatky multikultúrneho charakteru, príslušné názory, postoje, presvedčenie a hodnoty žiakov bez súbežného úsilia o pozitívnu zmenu medziľudských vzťahov v duchu všeludských mravných hodnôt a ľudských a občianskych práv nemôžu zabezpečiť mravné a občianske sebauťváranie jednotlivca v tejto oblasti. Avšak aj tie najušľachtilejšie predsavzatia a pohnútky jednotlivca, ak nie sú sprevádzané konkrétnymi činmi, nemajú nijakú hodnotu a význam. Kritériom mravnej a občianskej hodnoty človeka je teda čin, konanie, len činy, nie slová, ukazujú skutočnú mravnú a občiansku tvár osobnosti.

Ďalšie elektronické zdroje na vyhľadávanie potrebných informácií:

Štát a spoločnosť (www.regnum.ru, www.fstrf.ru, www.admhmao.ru)

Kultúra a médiá (www.radiomayak.ru, www.dp.ru, www.tvkultura.ru, www.museum.ru, www.lib.ru, www.goskino.ru, www.ortv.ru)

Veda a vzdelávanie (<http://ru.wikipedia.org>, www.gramota.ru, <http://edu.ksu.ru>)

Ekonomika a podnikanie (www.chronopay.ru, www.sibindustry.ru, www.yellowpages.ru)

Zdravie a odpočinok (www.cityout.ru, www.combats.ru, www.odnoklassniki.ru)

Technológie a inovácie (www.bitrixsoft.ru, www.intel.ru/education, www.stream.ru)

Ruské pravoslávie (www.pravoverie.ru, www.orthodoxy.ru, www.sedmitza.ru, www.mospat.ru, www.mrezha.ru, www.pravmir.ru, www.voskres.ru, www.blagovest.org.ru, www.sestry.ru, www.russtv.ru, www.xxc.ru, rizopolozhenie.orthodoxy.ru, www.pravostok.ru/ru, www.russia-hc.ru)

Vyhľadávače (www.yandex.ru, www.aport.ru, www.rambler.ru, www.google.ru)

Cestovanie (www.ptp.ru)

Vláda (www.gov.ru)

Noviny (www.aif.ru)

Záver

1. Záujem o ruský jazyk na Slovensku stúpa, čo dokazujú štatistiky a výskumy zamerané na výučbu cudzích jazykov.
2. Význam ruštiny pre medzinárodnú komunikáciu sa odráža aj v tom, že je jedným z najviac študovaných jazykov na zahraničných univerzitách.
3. Pojmy reálie a lingvoreálie sa od seba líšia, i keď prax ich vníma často ako synonymické pojmy.
4. Možno konštatovať, že systém vyučovania reálií na slovenských základných a stredných školách je rozpracovaný pomerne široko, ale nie vždy zodpovedá želanému stavu chápania štruktúry jednotlivých zložiek v rámci jeho viacúrovňového systému. Na strane druhej, učebnice ruských lingvoreálií určené pre slovenského recipienta, a teda aj v širšom kontexte ruského jazyka ako *inoslovanského*, zatiaľ na Slovensku neexistujú.
5. Javy reálií sa chápu väčšinou ako izolované zložky systému, chýba kontinuita a ich vsadenie do funkčnej dynamiky.
6. Komunikatívno-kulturologická orientácia chce viesť k zvýšeniu nielen jazykovej, ale i ľudskej kompetencie učiteľov a žiakov.
7. Na učebnicovom trhu je na výber dostatok učebníc ruského jazyka pre základné a stredné školy. Rusistika na Slovensku ponúka aj národné učebnice ruského jazyka, ktoré najlepšie metodicky a didakticky spracúvajú učebný materiál pre slovenského prijímateľa ruštiny ako cudzieho jazyka.
8. Učebnica cudzieho jazyka nemá byť dogmou a jediným zdrojom na didaktické stvárnenie preberaných tematických a lexikálno-gramatických javov.
9. Učitelia by sa mali pravidelne stretávať s autormi učebníc ruského jazyka, aby sa podrobnejšie prenikli do ich vertikality a možností práce s nimi na vyučovacej hodine. Tu sa obraciame práve na metodicko-pedagogické centrá v jednotlivých regiónoch, ktoré by mali pravidelne zabezpečovať kontakt učiteľov ruského jazyka s autormi konkrétnych učebníc.

Poznámky

[1] „Takmer každý text obsahuje prvky, ktoré sú podmienené miestom, dobou a jazykom jeho vzniku: mená, miery a váhy, reálie, oslovenia, zdvorilostné frázy a úslovia.“ (Vilikovský, 1984, s. 52)

[2] „... geographische Begriffe und ethnographische Realien, Begriffe aus Folklore und Mythologie, Alltagsrealien wie Speisen und Getränke, Kleidung, Kopfbedeckung und Schmuck, Wohnung, Geräte, Geschirr, Transportmittel, Musikinstrumente, Tänze, Spiele, Maße, Geld; außerdem gesellschaftliche und historische Realien wie administrative oder territoriale Einheiten, Personen, Dienststellung, Berufe, Titel, Rang, Institutionen, Organisationen, Staatsorgane, Mitglieder von Parteien, patriotischen und religiösen Gruppierungen und vieles mehr“ (Cartagena, 2005, s. 4).

Zoznam použitej literatúry

- BOČÁNKOVÁ, M. 1997. Interkultúrní vztahy ve výuce obchodního jazyka. In *Cizí jazyky*, 9-10, 41, 1997/1998, s. 161.
- BRENDLOVÁ, S. 2006. *Reálie anglicky mluvících zemí*. Plzeň : Fraus, 2006. ISBN 80-7238-307-8.
- BRUSSIG, T. 1998. *Helden wie wir*. Frankfurt am Main : Fischer Taschenbuch Verlag, 1998.
- ČEPČÁNOVÁ, J. 2006. *Reálie frankofonních zemí*. Plzeň : Fraus. ISBN 80-7238-345-0.
- Duden – Deutsches Universalwörterbuch*. Mannheim, 2006. [CD-ROM]. 5. Aufl. ČERVEŇÁK, A. 2002. *Slovensko-ruské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy a súvislosti*. Nitra : Slovenská rada Združenie slovanskej vzájomnosti. 2002. ISBN 978-80-80505-50-9.
- ČERMÁK, F. 1997. *Jazyk a jazykoveda*. Praha : Pražská imaginace, 1997.
- DULEBOVÁ, I. 2012. Reálie a lingvoreálie alebo o otázke kulturologického smerovania cudzojazyčnej edukácie. In *Vyučovanie ruštiny ako cudzieho jazyka vo viackultúrnom priestore : zborník vedeckých príspevkov*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2012. ISBN 978-80-555-0505-3.
- EIBENOVÁ, K., ŽOFKOVÁ, H. 2009. *Pojechali – čítanka 1*. Praha : Albra, 2009.
- EIBENOVÁ, K. 2007. *Formulace zadání* (Příloha č. 4). Materiály semináře Jak učit ruštinu a vzájemně se nenudit 1? aneb netradiční metody výuky cizího jazyka. Olomouc : Katedra slavistiky FF OU, 2007.
- EIBENOVÁ, K. 2007. *Lekce na přání žáků* (příloha č. 1). Materiály semináře Jak učit ruštinu a vzájemně se nenudit 1? Aneb netradiční metody výuky cizího jazyka. Olomouc : Katedra slavistiky FF OU, 2007.
- FOLPRECHTOVÁ, J., ŽIŽKOVÁ, I. 2003. *Jazykové a komunikativní hry 1*. Plzeň : FRAUS, 2003.
- FOLPRECHTOVÁ, J., VÝCHOPŇOVÁ, J. 2004. *Jazykové a komunikativní hry 2*. Plzeň : FRAUS, 2004.
- FOLPRECHTOVÁ, J., KŘEČKOVÁ, E. 2006. *Jazykové a komunikativní hry na pokročilém stupni výuky*. Ostrava : Montanex, 2006.
- GÁLOVÁ, S. 2009. Klasifikácia reálií z predmetného hľadiska a jej aktualizácia. In *Philologica.net*, 9, 19. 2009. ISSN 1214-5505.
- HARAJOVÁ, A. 2010. *Interkultúrna komunikácia a krajinoveda vo výučbe nemeckého jazyka*. Sládkovičovo : Vysoká škola Sládkovičovo, 2010. ISBN 978-80-89267-53-8.
- HASIL, J. 2011. *Interkultúrní aspekty mezikulturní komunikace*. 165. Ústí nad Labem : Univerzita Jána Evangelisty Purkyně. 222 s. ISBN 978-80-7414-400-4.
- HOCHÉL, B. 1990. *Preklad ako komunikácia*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1990.
- HOMOLKOVÁ, B. 2005. *Reálie německy mluvících zemí. Geschichte und Gegenwart der deutschsprachigen Länder*. Plzeň : Fraus, 2005. ISBN 80-7238-329-9.

- CHMUROVÁ, E. 2009. *Problematika lexikálního učiva v současných českých učebnicích ruského jazyka*. Diplomová práce. Olomouc : Katedra slavistiky FF OU, 2009.
- ILLIES, F. 2000. *Generation Golf*. Berlin : Argon Verlag, 2000.
- ILLIES, F. 2003. *Generation Golf zwei*. München : Blessing Verlag, 2003.
- JELÍNEK, S., FOLPRECHTOVÁ, J., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H. 1996. *Raduga 1*. Plzeň : Fraus, 1996. ISBN 808-88441-7-7.
- JELÍNEK, S., FOLPRECHTOVÁ, J., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H. 1997. *Raduga 2*. Plzeň : Fraus, 1997. ISBN 808-88444-1-X.
- JELÍNEK, S., FOLPRECHTOVÁ, J., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H. 1999. *Raduga 3*. Plzeň : Fraus, 1999. ISBN 808-88444-5-X.
- JELÍNEK, S., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H., ALEXEJEVA, L. 2007. *Raduga po novomu 1*. Plzeň : Fraus, 2007. ISBN 978-80-72386-59-8.
- JELÍNEK, S., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H., ALEXEJEVA, L. 2008. *Raduga po novomu 2*. Plzeň : Fraus, 2008. ISBN 978-80-72387-00-7.
- JELÍNEK, S., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H., ALEXEJEVA, L. 2009. *Raduga po novomu 3*. Plzeň : Fraus, 2009. ISBN 978-80-72387-72-4.
- KOLLÁROVÁ, E. 2011. *Ruské kultúrne štúdie*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2011. ISBN/ISSN 978-80-557-0133-2.
- KOLLÁROVÁ, E. 2008. *Hovory so sebou a s vami o Vstrečach s Rossiej*. Bratislava : MPC, 2008. ISBN 978-80-8052-312-1.
- KOLLÁROVÁ, E. 2007. *Russkie kulturnye issledovanija*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2007.
- KOLLÁROVÁ, E., PASSOV, J., KIBIREVA, L. 2007. *Koncepcia komunikativného inojazyčného obrazovania*. Sankt-Peterburg, 2007.
- KOLLÁROVÁ, E., Berdičevskij, A. 2006. *Kultúra prvých streč*. Ruština pre samoukov. Bratislava : SPN, 2006.
- KOLLÁROVÁ, E., RIES, L. 2004. *Svet cudzích jazykov dnes*. Bratislava : Didaktis, 2004.
- KOLLÁROVÁ, E. 2004. *Kulturologické smerovanie cudzojazyčnej edukácie*. Banská Bystrica : MPC, 2004.
- KOLLÁROVÁ, E. 2003. *Od rozprávky k eseji*. Prešov : MPC, 2003.
- KOLLÁROVÁ, E. 2013. Slovo o slovenskej rusistike. In *Slovensko, 3, 2013*, s. 2-3.
- KOLLÁROVÁ, E. 2013. *Hovory o kulturologickom smerovaní cudzojazyčnej edukácie*. Bratislava : ŠPU, 2013. ISBN 978-80-89070-58-9.
- KOLLÁROVÁ, E. 2008. *Hovory so sebou a s vami o Vstrečach s Rossiej*. Bratislava : MPC, s. 4-5, 2008. ISBN 978-80-8052-312-1.
- LEVÝ, J. 1983. *Umění překladu*. Praha : Panorama, 1983.
- MARKSTEIN, E. 2003. Realia. In *Snell-Hornby, M. et al. Handbuch Translation*. Tübingen : Stauffenburg Verlag Brigitte Narr, 2003.
- PAOLETTI, M., STEELE, R. 1986. *Civilisation Française Quotidienne*. Paris : Hatier, 1986.

- PASSOV, E. I. 2013. *Metodičeskaja sistema inojazyčnogo obrazovanija kak adekvatnoje sredstvo razvitiia umenija individualnosti vesti dialog kultur*. Lipeck : Jelec, 2013. 109 s.
- PASSOV, E. I. 2010. *Metodika kak teorija i tehnologija inojazyčnogo obrazovanija*. Kniga pervaja. Lipeck : Jelec, 2010. ISBN 978-5-94809-423-3.
- PASSOV, E. I. 2011. *Metodika kak teorija i tehnologija inojazyčnogo obrazovanija*. Kniga vtoraja. Lipeck : Jelec, 2012. ISBN 978-5-94947-109-8.
- PASSOV, E. I. 2007. *Koncepcia kommunikativnogo inojazyčnogo obrazovanija*. Sankt-Peterburg : Zlatoust, 2007. 199 s.
- PASSOV, E. I. 2009. *Terminosistema metodiki ili Kak my govorim i pišem*. Sankt-Peterburg : Zlatoust, 2009. 124 s.
- PASSOV, E. I. 2011. *Metod dialoga kultur*. Lipeck : Jelec, 2011. 72 s.
- PASSOV, E. I. 2010. *Metodika kak nauka*. Kniga pervaja. Lipeck : Jelec, 2010. 542 s.
- PASSOV, E. I. 2010. *Metodika kak nauka*. Kniga vtoraja. Lipeck : Jelec, 2010. 647 s.
- PASSOV, E. I. 2011. *Metodika kak nauka*. Kniga tret'ja. Lipeck : Jelec, 2011. 634 s.
- PASSOV, E. I. 2011. *Metodika kak nauka*. Kniga četvjortaja. Lipeck : Jelec, 2011. 495 s.
- POPOVIČ, A. et al. 1983. *Originál – preklad, interpretačná terminológia*. Bratislava : Tatran, 1983.
- POVCHANIČ, Š. 2012. Kultúra, reálie a interkultúrna komunikácia. In *Cudzie jazyky v premenách času III*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava : Ekonóm, 2012. s. 35-42.
- PRŮCHA, J. 2005. *Česko-anglický pedagogický slovník*. Praha : ARSCI, 2005.
- PRŮCHA, J. 2010. *Interkulturní komunikace*. Praha : Grada Publishing, 2010.
- SABOL, J., ZUBKOVÁ, I. 2003. *Kultúra, multikultúrnosť*. Žilina : Euroformes, 2003. s. 7. ISBN 80-89266-01-0.
- ŠÁRA, M. 1999. Učíme se učit v češtině – proměna představ o jazykové kompetenci. In *Přednášky XLII. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha : UK FF, 1999. s. 104.
- TELLINGER, D. 2005. *Kultúrne otázky prekladu umeleckej literatúry*. Košice : Typopress, 2005. ISBN 80-89089-35-6.
- TELLINGER, D. 1995. Otázka prekladu jednotiek mier a váh a peňažných jednotiek. In *Časopis pro moderní filologii*, 77, č. 1, s. 25-30. ISSN 0862-8459.
- TELLINGER, D. 2002. Problém prekladu reálií v historickej próze (na príklade Kapitánovej dcéry A. S. Puškina). In *Preklad z/do málo rozšírených európskych jazykov*. Bratislava : Letra, 2002. s. 191-195. ISBN 80-967905-6-0.
- TELLINGER, D. 1993. Reálie v príprave prekladateľov. In *Jazykové a rečové kontakty z aspektu cudzojazyčnej jazykovej výučby*. Jazykovedný zborník 10. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikanae. Prešov : EXCO, 1993. s. 199-193. ISBN 80-88722-02-0.
- VILIKOVSKÝ, J. 1984. *Preklad ako tvorba*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1984.
- VLACHOV, S., FLORIN, S. 1980. *Neperevodimoje v perevode*. Moskva : Meždunarodnyje otnošenija, 1980.
- ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. 2002. *Pojechali 1*. Učebnice ruštiny pro základní školy a víceletá gymnázia. Praha : Albra, 2002.

- ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. 2003. *Pojechali 2*. Učebnice ruštiny pro základní školy a víceletá gymnázia. Praha : Albra, 2003.
- ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. 2005. *Pojechali 3*. Učebnice ruštiny pro základní školy a víceletá gymnázia. Praha : Albra, 2005.
- ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. 2006. *Pojechali 4*. Učebnice ruštiny pro základní školy a víceletá gymnázia. Praha : Albra, 2006.
- ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. 2008. *Pojechali 5*. Učebnice ruštiny pro základní školy a víceletá gymnázia. Praha : Albra, 2008.

Príloha 1

Učebnicový súbor *КЛАСС*

ТЭМУ

1. Мой класс.
2. Моя семья.
3. У нас новенькая.
4. Понедельник – день тяжёлый?
5. Повторение – мать учения.
6. К сожалению, День рождения только раз в году.
7. Что подарить, где купить?
8. Приятного аппетита!
9. Повторение – мать учения.
10. Скажи мне, кто твой друг.
11. Как проходит ваш день?
12. Сколько праздников в году!
13. Где встретимся?
14. Повторение – мать учения.
15. Будьте здоровы!
16. По одежке встречают, а по уму провожают.
17. Делу время, а потехе – час.
18. Повторение – мать учения.

KOMUNIKÁCIA

1. Pozdraviť sa, rozlúčiť sa.
2. Zoznámiť sa a predstaviť niekoho iného; povedať, čo máme radi.
3. Informovať o sebe a iných, o národnosti.
4. Informovať o rozvrhu, vyjadriť názor na tému škola a školské predmety, vyjadriť záujem.
5. Informovať o inej osobe.
6. Informovať o narodeninách.
7. Vyjadriť, že niečo potrebujeme alebo si želáme.
8. Objednať si jedlo, pochváliť ho, hovoriť o cenách.
9. Konverzovať v kaviareni, o plánoch na leto, upozorniť na zaujímavú vec.
10. Porozprávať o svojich záujmoch a záujmoch svojich známych, opísať a charakterizovať osobu, vyjadriť názor na druhého človeka, vyjadriť vzťah k druhým ľuďom.
11. Vyjadriť, koľko je hodín a pomenovať časti dňa, opísať svoj deň a priebeh dňa iných osôb.
12. Vyjadriť, čo robievame v lete a v zime, pomenovať slovenské sviatky v ruštine, porozprávať o slovenských tradíciách po rusky.

13. Pomenovať názvy budov v meste, opísať polohu budov a pamiatok a iných miest v meste, spýtať sa na cestu a opísať cestu, spýtať sa na dopravné spojenie z miesta A do miesta B.
14. Vyjadriť, ako sa cítim a ako sa cítia iní ľudia; pomenovať časti tela a niektoré choroby; poradiť niekomu, ako žiť zdravo.
15. Pomenovať odevy a farby; vyjadriť názor, ako sa mi páči odev; vyjadriť, ako sa oblečiem na rôzne príležitosti; vyjadriť, aký odev a akú farbu uprednostňujem.
16. Rozprávať o záujmoch a záľubách svojich a tiež iných ľudí; vyjadriť, v čom sa vyznám a aké noviny/časopisy čítam; pomenovať rôzne druhy hudobných štýlov, filmových žánrov a literárnych textov; opísať svoj obľúbený filmový, hudobný žáner, knihu; pomenovať hudobné nástroje.

LEXIKA

1. Pozdravy.
2. Rodina, profesia, domáce zvieratá.
3. Vybrané štáty, ich obyvatelia a jazyky.
4. Dni v týždni, školské predmety.
5. Prevzaté slová, meno po otcovi.
6. Ročné obdobia, mesiace.
7. Obchody, tovar.
8. Jedlo a nápoje.
9. Športové potreby.
10. Povahové vlastnosti človeka a jeho vzhľad.
11. Denný režim.
12. Sviatky a trávenie voľného času.
13. Budovy v meste a orientácia v meste.
14. Zdravý životný štýl, názvy chorôb a liekov.
15. Štýly obliekania, móda a farby.
16. Záujmy a záľuby; hudobné, filmové a literárne žánre.

GRAMATIKA

1. Oslovovanie v ruštine, sloveso быть.
2. Vyjadrenie mám, máš (koho, čo), mám rád (koho, čo), privlastňovacie zámená.
3. Číslovky 15, 16, slovesá жить, говорить, изучать.
4. Číslovky 0-20, ja mám – ty máš (koho? čo?), sloveso писать.
5. Číslovky 30-100, tvar datívu ему, ей, sloveso подарить, minulý čas všetkých slovies.
6. Radové číslovky, sloveso купить, tvar datívu niektorých podstatných mien.
7. Číslovky 200 – 1000, spojenia čísloviek s podstatnými menami.
8. Slovesá пойти, поехать, zámená какой, этот, prídavné mená.
9. Akuzatív singuláru adjektív mužského a ženského rodu, inštrumentál singuláru substantív mužského a ženského rodu.

10. Tvorenie 1., 2. a 3. osoby singuláru slovíes; používanie zvratných tvarov slovíes v 1. 2. a 3. osobe singuláru slovíes.
11. Tvorenie 1., 2. a 3. osoby plurálu slovíes; tvary zvratných slovíes v 1., 2. a 3. osobe slovíes.
12. Spájanie substantív s predložkami в, на, tvorenie genitívu a lokálu vybraných substantív; tvorenie imeratívnych foriem slovíes.
13. Imperatív ďalších slovíes; vyjadriť *nemáš, nesmieš* pomocou konštrukcie *тебе нельзя*+inf.; tvorenie viet so spojkou *если*.
14. Časovanie slovesa *надеть, одеть*.
15. Tvorenie vedľajšej vety so spojkou *так как*; tvorenie lokálu a inštrumentálu plurálu vybraných substantív mužského a ženského rodu; tvorenie lokálu a inštrumentálu plurálu adjektív mužského a ženského rodu.

FONETIKA

1. Ruský prízvuk a intonácia. Výslovnosť ш.
2. Výslovnosť я, е, ё, ю. Neprízvučné о, е.
3. Výslovnosť ж.
4. Výslovnosť щ a mäkkého р, л'.
5. Výslovnosť ы.
6. Výslovnosť л, л'. Intonácia otázok.
7. Výslovnosť б', п', м'.
8. Tvrdé ы. Výslovnosť koncovky -ого.
9. Výslovnosť zvratných slovíes v 2. a 3. osobe singuláru slovíes. Výslovnosť predložiek.
10. Slabiky же, ше, це. Výslovnosť koncoviek -ого, -его v radových číslovkách. Výslovnosť zvratných tvarov slovíes v 1. a 3. osobe plurálu slovíes a v minulom čase slovíes.
11. Výslovnosť з', с'. Tvrdá výslovnosť mäkkého и.
12. Výslovnosť б', п', м', ги, ки, хи, -вств-.
13. Výslovnosť ч, щ, в', ф'.
14. Výslovnosť д', т', н'.
15. Opakovanie.

PROJEKTY

1. Ruština vo svete.
2. Najrozšírenejšie mená.
3. Národnosti Ruskej federácie.
4. Vzdelávací systém v Rusku a SR.
5. Rôzne o rôznych abecedách.
6. Pohľadnice k narodeninám z ruského internetu.
7. ГYM – informácie z internetu.
8. Moja obľúbená kaviareň.

9. Sankt-Peterburg – informácie z internetu.
10. Partnerské mestá v našej obci.
11. Môj ideálny deň.
12. Populárna ruská ľudová pieseň.
13. Historické a iné významné budovy v našom meste.
14. Zdravý životný štýl.
15. Pohľad významného módného návrhára na módu.
16. Ruské hudobné skupiny a hitparády.
17. Opakovanie.

Príloha 2

Поехали 1

ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. *Pojechali 1: učebnica ruštiny pre základné školy a viacročné gymnáziá*. Praha : Albra, 2002, s. 3-5.

Predazbukové obdobie

1. Ruské hlásky odlišné od... Naučíš sa hlásky odlišné od svojho písma.
2. Rodina. Ktoré výrazy chceš poznať k téme rodina?
3. Domáce zvieratá. Ktoré výrazy chceš poznať k téme domáce zvieratá?
4. Škola. Ktoré výrazy chceš poznať k téme škola?
5. Zhrnutie predchádzajúcich lekcií. Čo všetko už vieš?
6. Jedlo. Ako prídavok slovíčka k téme jedlo.
7. Pesničky. Ak chceš, zaspievaj a zatancuj si.

Azbukové obdobie

8. Ruská abeceda. Zoznámiš sa s ruskou abecedou.
9. Čítanie 1. textu. Ruská abeceda. Budeš čítať prvý text po rusky.
10. Zoznámenie: Кто это? Naučíš sa čítať to, čo vieš povedať.
11. Zoznámenie: Как тебя зовут? Čítaním sa naučíš dôležité obraty.
12. Zoznámenie a otázky o bydlisku. Určite si nájdeš priateľov cez internet.
13. Rodina. Čítanie si precvičíš na známych slovách.
14. Bývanie. Určite si poradíš s dlhším textom.
15. Škola. Prečítaš si rozhovory žiakov v nemenovanej škole .
16. Návšteva, narodeniny, rozprávanie o sebe. Jedlo. Prečítaš si text, ktorý obsahuje všetky písmená!

Texty z predazbukového obdobia

Dobrovoľné čítanie pre radosť a potešenie

Učebnica *Поехали 1* je rozdelená na dve obdobia. V predazbukovom období sa žiaci učia pomocou počúvania, riekaniiek a lekcie v učebnici sú založené na obrázkoch. Žiaci si sami vyberajú slovíčka, ktoré sa chcú k danej téme naučiť (ako napovedajú názvy lekcií). Napríklad *Ktoré výrazy chceš poznať k téme domáce zvieratá?* V azbukovom období sa žiaci postupne zoznamujú s ruskou abecedou, učia sa čítať a písať. Preto sa niektoré základné témy opakujú a prehľbujú.

Metodická príručka k 1. dielu učebného súboru okrem opisu koncepcie celého učebného súboru a jeho jednotlivých súčastí (učebnica, pracovný zošit, zvuková nahrávka) uvádza pomerne obsiahlo aj niektoré špecifické problémy a námety vyučovacích procesov počiatočnej etapy osvojovania si ruštiny z pohľadu jednotlivých rečových zručností (počúvanie, nácvik výslovnosti, ústne vyjadrovanie, čítanie, písanie a práca so slovnou záosbou) a ďalej materiály k jednotlivým lekciám.

Príloha (s. 71 – 73) sa venuje deťom so špecifickými poruchami učenia v základných školách, ich stručnej charakteristike a najmä hodnoteniu a klasifikácii žiakov s vývinovou poruchou učenia.

Поехали 2

ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. *Pojechali 2: učebnica ruštiny pre základné školy a viacročné gymnáziá*. Praha : Albra, 2002, s. 3- 5.

1. Rusko. Lekcia na želanie Daniely: *Keď sa učím po rusky, chcem o Rusku niečo vedieť.*
2. Slovíčka na každú príležitosť (spoločenské frázy). Lekcia na želanie Gabriely: *Chcela by som poznať také slovíčka, ktoré sa hodia na každú príležitosť.*
3. Názvy dní a mesiacov. Čísla. Lekcia na želanie Terezy: *Chcela by som vedieť názvy dní, mesiacov, počítat aspoň do sto. Mám rada matematické hádanky. Rada sa hrám s číslami.*
4. Záujmy a koníčky, kto čo rád robí. Lekcia na želanie Dominika: *Chcel by som vedieť porozprávať sa o tom, čo kto rád robí.*
5. Škola a školské predmety, rozvrh hodín. Lekcia na želanie Anny: *Chcem sa porozprávať o škole, o predmetoch, čítať vtipy o škole.*
6. Hry, pesničky, čítanie komiksu. Lekcia na želanie Ellen: *Chcela by som si čítať komiksy, naučiť sa nejakú novú pesničku alebo hru.*
7. Časti tela, vzhľad. Lekcia na želanie Kristíny: *Chcela by som poznať slovíčka, aby som sa mohla rozprávať napríklad s nejakou Ruskou, aký kto je, kto sa mi páči.*
8. Mesto. Lekcia na želanie Vojtecha: *Mohol by som sa dostať do situácie, kedy by som mal Rusa previesť naším mestom. Potreboval by som sa naučiť slovíčka.*
9. Rozprávky. Lekcia na želanie Kláry: *Rada čítam rozprávky a chcela by som ich aj v učebnici.*

Od 2. dielu učebného súboru sa začínajú „lekcie na želanie“, teda lekcie, ktoré boli vybrané podľa dotazníkov, ktoré vyplnili deti na ZŠ a ktoré zároveň neodporujú učebným osnovám. Autori zachovali názvy lekcií tak, aby zneli ako prianie, čo považujeme za veľmi originálne a pre žiakov veľmi motivačné. Napríklad Lekcia na želanie Vojtecha: *Mohol by som sa dostať do situácie, kedy by som mal Rusa previesť naším mestom. Potreboval by som sa naučiť slovíčka* (pozri 8. lekciiu).

Поехали 3

ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. *Pojechali 3: učebnica ruštiny pre základné školy a viacročné gymnáziá*. Praha : Albra, 2002, s. 3- 4.

Minispevník

1. Názvy štátov. Lekcia na želanie Jana: *Mám záujem vedieť názvy štátov, pretože jazdím s rodičmi po celej Európe.*
2. Rozprávky, hry so slovami. Lekcia na želanie Báry: *Mám rada tie rozprávky pána Wericha, v ktorých sa hrá so slovami. Vyberte podobné aj v ruštine.*
3. Univerzálny slovo na všetko. Lekcia na želanie Mateja: *Nenašlo by sa jedno slovo na všetko? Mne sa niekedy krúti hlava z tých slovíčok.*

4. Sviatky a zvyky. Lekcia na želanie Markéty: *Zaujímalo by ma, ako v Rusku oslavujú Vianoce a Silvestra a aké darčeky si kupujú.*
5. Písanie listu, rozprávanie o sebe, svojich záujmoch. Lekcia na želanie Veroniky: *Chcela by som si písať s niekým, kto sa tu učí rusky.*
6. Denný program. Lekcia na želanie Elišky: *Chcela by som sa rozprávať o obyčajných veciach.*
7. Lekcia ako časopis. Lekcia na želanie Radka: *Mohla by byť lekcia, v ktorej by nebola gramatika. Trebárs ako časopis.*

V tomto diele sa objavili dve zvláštne prania žiakov. Prvé bolo splnené v 3. lekcii – lekcia na želanie Mateja: *Nenašlo by sa jedno slovíčko na všetko?* Autori vybrali a rozpracovali lekciu na slovo идти. Druhým veľmi originálnym nápadom bola 7. lekcia – lekcia na želanie Radka: *Mohla by byť lekcia, v ktorej by nebola gramatika? Napríklad ako časopis.* Táto lekcia skutočne vyzerá ako časopis, neobsahuje žiadne poučky, iba zábavné články, hry, testy, vtipy a pod.

Metodická príručka k 3. dielu uvádza doplnkový materiál v podobe hier k jednotlivým lekciam (Metodická príručka pre učiteľa 3, 2005, s. 36-44).

Поехали 4

ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. *Pojechali 4: učebnica ruštiny pre základné školy a viacročné gymnáziá.* Praha : Albra, 2002, s. 3-5.

Minispevník

1. Mesto Praha. Lekcia na želanie Dominiky: *Chcela by som sprevádzať Rusov Prahou.*
2. Rozprávanie o psoch. Lekcia na želanie väčšiny žiakov: *Radi sa bavíme o psoch, o tom, akú majú povahu, čo vedia robiť.*
3. Šport. Lekcia na želanie väčšiny žiakov: *Chceli by sme sa rozprávať o športe, zaujímavých športovcoch.*
4. Ľudia a ich problémy. Ročné obdobie. Lekcia na želanie Marka: *Páčil by sa mi príbeh o ľuďoch a ich problémoch a my by sme ich mohli riešiť.*
5. Kozmonautika. Lekcia na želanie Petra: *Chcel by som sa rozprávať o niečom, čo nie je bežné, ale môže sa to stať.*
6. Život a bývanie v Rusku. Lekcia na želanie Kristíny: *Zaujímalo by ma, aké problémy majú rovesníci v Rusku, ako žijú a bývajú.*
7. Lekcia ako časopis. Lekcia na želanie Radka: *Mohla by byť lekcia zasa ako časopis?*

Aj metodická príručka k 4. dielu (MP 4, 2006) je obohatená o príklady úloh k jednotlivým lekciam na samostatnú prácu žiakov na internete (s. 44-45) a doplnkový materiál k jednotlivým lekciam (s. 46-54).

Поехали 5

ŽOFKOVÁ, H., EIBENOVÁ, K., LIPTÁKOVÁ, Z. *Pojechali 5: učebnica ruštiny pre základné školy a viacročné gymnáziá*. Praha : Albra, 2008, s. 3-5.

Minispevník

1. Zaujímavosti o Rusku. Lekcia na želanie väčšiny žiakov: *Chceli by sme sa viac dozvedieť Rusku. Aj nejaké zaujímavosti.*
2. Školy v Rusku. Lekcia na želanie Aleny: *Zaujímaloby ma, ako to vyzerá v ruských školách. Chodia žiaci v uniformách ako v Anglicku?*
3. Škola, predmety. Lekcia na želanie niekoľkých žiakov: *Tiež majú v Rusku problémy s učiteľmi?*
4. Zdravie. U lekára. Lekcia na želanie Viktórie: *Potrebovala by som sa vedieť dohovoriť, keby sa mi niečo stalo, keby som mala úraz.*
5. Autá a iné dopravné prostriedky. Doprava. Lekcia na želanie Martina: *Chcel by som lekciiu o autách a doprave.*
6. Počítače. Lekcia na želanie Pavla: *Bavia ma počítače, tak niečo o nich.*
7. Lekcia ako časopis. Lekcia na želanie Simony: *Už sa teším na časopis.*
8. Čo už viem? Ohodnoť sa! Ide o prehľad zručností úrovne B1 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky a portfólia. Žiaci majú samostatne čítať a zaškrtnúť zručnosti, ktoré už zvládli.

Príloha 3

Raduga 1

JELÍNEK, S., FOLPRECHTOVÁ, J., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H. *Raduga 1*. Plzeň : FRAUS, 1996.

1. Predstavovanie.
2. Pozdravy, zoznamovanie.
3. Osobné charakteristika.
4. Telefonický rozhovor.
5. Rodina a zamestnanie.
6. Záujmy. Týždenný program.
7. Návšteva divadla. Záujmy.
8. Škola.
9. Mesto. Nakupovanie.
10. Prehliadka mesta. Cestovanie.

Raduga 2

JELÍNEK, S., FOLPRECHTOVÁ, J., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H. *Raduga 2*. Plzeň : FRAUS, 1997.

1. Stretnutie priateľov po časovom odstupe.
2. Vzhľad človeka.
3. Osobné vlastnosti ľudí.
4. Turistika a cestovanie. Počasie a ročné obdobia.
5. Životné prostredie, ekológia.
6. Hotel, letiská, stanice.
7. Stravovanie.
8. Životný štýl, starostlivosť o zdravie.

Raduga 3

JELÍNEK, S., FOLPRECHTOVÁ, J., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H. *Raduga 3*. Plzeň : FRAUS, 1999.

1. Výučba cudzích jazykov, medzinárodné certifikáty.
2. Bývanie.
3. Šport. Zdravie a životný štýl.
4. Firmy a ich služby. Obchodná korešpondencia.
5. Cestovanie po Rusku, život v Rusku.

Príloha 4

Радуга по-новому 1

JELÍNEK, S., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H., ALEXEJEV, L. *Raduga po-novomu 1*. Plzeň : FRAUS, 2007, s. 3-5.

Spoločný európsky referenčný rámec (SERR) – úroveň A1

1. Как тебя зовут?
2. Познакомьтесь!
3. Вы говорите по-русски?
4. У Димы в гостях.
5. Наша семья. Таня и Зузана говорят о своей семье
6. Профессия. Интервью.
7. Свободное время. Так когда же мы встретимся?
8. Знакомство. Объявления.

Радуга по-новому 2

JELÍNEK, S., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H., ALEXEJEVA, L. *Raduga po-novomu 2*. Plzeň : FRAUS, 2008, s. 3-4.

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky (SERR) – úroveň A1

1. В школе. Зузана хочет записываться на курсы русского языка. В кабинете у секретарши.
В школе на улице Волгина.
2. На занятиях. На перемене. На занятиях и после занятий. Не забывайте вещи дома!
3. Как туда попасть? На чём мы поедем? В метро. На улице.
4. В торговом центре.
5. Две столицы. Поедем в Санкт-Петербург.
6. Приезжайте в Братиславу!

Радуга по-новому 3

JELÍNEK, S., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H., ALEXEJEVA, L.: *Raduga po-novomu 2*. Plzeň : FRAUS, 2008, s. 3-4.

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky (SERR) – úroveň A2

1. Встреча. Как твои дела? Встреча на улице. Дима звонит Зузане домой.
2. Как кто выглядит? Киностудия „Ритм“ объявляет конкурс. Таня и Виктор разговаривают о конкурсе. Таня идёт на конкурс.
3. Одежда. Смотр-конкурс на все вкусы.

4. Мы разные. Письмо в редакцию газеты „Собеседник.“
5. Погода. В горах легко заблудиться. Из дневника мамы.

Радуга по-новому 4

JELÍNEK, S., HŘÍBKOVÁ, R., ŽOFKOVÁ, H., ALEXEJEVA, L. *Raduga po-novomu* 2. Plzeň : FRAUS, 2008, s. 3-4.

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky (SERR) – úroveň A2

1. Сибирь. Путешественники по Транссибирской железной дороге.
2. Экология – моё призвание.
3. Добро пожаловать в Москву. В Москву приедет господин Павелка. В аэропорту.
4. Где мы пообедаем? В закусочной.
5. Прочь от этих серых будней.

Príloha 5

Времена 1

CHAMRAJEVA, J., IVANOVA, E., BRONIARZ, R. *Времена*. Kurz ruského jazyka pre začiatočníkov

1. Dubicko : Infoa, 2009.

1. Звуки и буквы.
2. Что они делают?
3. Чей это учебник?
4. Какой это карандаш?
5. Какой сегодня день?
6. Когда школьники отдыхают?
7. Что они делали вчера, и что они будут делать завтра?
8. Куда он идёт?
9. Что они сделали вчера, и что они сделают завтра?
10. Как мы говорим в разных случаях?

Времена 2

CHAMRAJEVA, J., IVANOVA, E., BRONIARZ, R. *Времена*. Kurz ruského jazyka 2. Dubicko : Infoa, 2009.

1. Вспоминай изученное.
2. У меня есть, а у него нет...
3. Чей это предмет? Какой он?
4. Чем они занимаются?
5. Увлечения и учение.
6. Что изучается учёными?
7. Вспомним о сказках.
8. Кто и как передвигается?
9. Люди входят и выходят.
10. Бытовое обслуживание.
11. Мода и стиль.
12. Давайте, пойдём в кино!
13. Как мы говорим в разных случаях?

Времена 3

CHAMRAJEVA, J., IVANOVA, E., BRONIARZ, R. *Времена. Kurz ruského jazyka 3. Dubicko : Infoa, 2010.*

1. Юные европейцы.
2. В московском кафе.
3. Наши друзья.
4. Поговорим о домашних питомцах...
5. У врача.
6. Когда же это произошло?
7. Экзамены... Это испытание.
8. Счастливого пути!
9. Эти известные имена.
10. Посчитаем.

Príloha 6

Эхо 1

GAWEŃСКА AJCHEL, В. Эхо 1. Kurz ruského jazyka pre 2. stupeň ZŠ a nižšie gymnáziá. Dubicko : Infoa, 2010.

1. Звуки и буквы.
2. Шаг за шагом.
3. Фамилия и отчество.
4. Будьте знакомы!
5. Целыми днями.
6. Время от времени.
7. Домашний очаг.
8. Эхо России.

Эхо 2

GAWEŃСКА AJCHEL, В. Эхо 2. Kurz ruského jazyka pre 2. stupeň ZŠ a nižšie gymnáziá. Dubicko : Infoa, 2011.

1. Вспоминаем каникулы.
2. Место жительства.
3. Эхо Москвы.
4. К вашим услугам.
5. Внешний вид проверили?
6. Быть здоровым, счастливым и богатым...
7. Что нового в мире спорта?

Príloha 7

Встречи с Россией 1 а 2

KOLLÁROVÁ, E., TRUŠINOVÁ, L. B. *Встречи с Россией*. Ruský jazyk pre 1. a 2. ročník stredných škôl. 2. vydanie. Bratislava : SPN, 2004.

Первая часть

1. ПЕРВАЯ ВСТРЕЧА. Здравствуй, Россия. Марина Цветаева.
2. ВТОРАЯ ВСТРЕЧА. Всё начинается с семьи. Никита Михалков.
3. ТРЕТЬЯ ВСТРЕЧА. Мы выбираем профессию. Владимир Высоцкий.
4. ЧЕТВЁРТАЯ ВСТРЕЧА. Чего мы ждём от школы. Русские вундеркинды.
5. ПЯТАЯ ВСТРЕЧА. По одежке встречают. С. и Е. Зайцевы.
6. ШЕСТАЯ ВСТРЕЧА. Мы – среди людей. Майя Плисецкая.
7. СЕДЬМАЯ ВСТРЕЧА. В гостях у музыки. Песня любви.
8. ВОСЬМАЯ ВСТРЕЧА. Человек, береги меня! Михаил Пришвин.
9. ДЕВЯТАЯ ВСТРЕЧА. Мы шагаем по городу. Константин Мельников.
10. ДЕСЯТАЯ ВСТРЕЧА. Быстрее, выше, сильнее. Эрнст Неизвестный.

Вторая часть

11. ОДИННАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Без прошлого нет будущего. Древняя Русь.
12. ДВЕНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Санкт-Петербург. Век Петра I и М. Ломоносова.
13. ТРИНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Дом – лицо человека. Александр Сергеевич Пушкин.
14. ЧЕТЫРНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Скажи мне, чем ты увлекаешься. Михаил Юрьевич Лермонтов.
15. ПЯТНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Праздники, традиции, обычаи. Николай Васильевич Гоголь.
16. ШЕСТНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Путешествия и путешественники. Фёдор Михайлович Достоевский.
17. СЕМНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Чего нам не хватает на нашей планете? Лев Николаевич Толстой.
18. ВОСЕМНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Антон Павлович Чехов.
19. ДЕВЯТНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Люди, годы, события XIX века. Интервью с учителем.
20. ДВАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Повторение – мать учения. Проверьте себя. Мы пишем по-русски.

Встречи с Россией 3 а 4

KOLLÁROVÁ, E., TRUŠINOVÁ, L. B. *Встречи с Россией*. Ruský jazyk pre 3. a 4. ročník stredných škôl. 2. vydanie. Bratislava : SPN, 2009.

Первая часть

1. ПЕРВАЯ ВСТРЕЧА. Меценаты, спонсоры и рекламные там-тамы.

2. ВТОРАЯ ВСТРЕЧА. Искусство общения и общение с искусством.
3. ТРЕТЬЯ ВСТРЕЧА. Лицом к лицу: Ученик и учитель, отцы и дети.
4. ЧЕТВЁРТАЯ ВСТРЕЧА. Мода на всё русское: „Русские сезоны“ в Париже. Русская кухня.
5. ПЯТАЯ ВСТРЕЧА. В мир науки и техники. Я и ты – мы в пути.
6. ШЕСТАЯ ВСТРЕЧА. У театральной афиши.
7. СЕДЬМАЯ ВСТРЕЧА. Перед нами Россия...
8. ВОСЬМАЯ ВСТРЕЧА. Талант семьи, талант и семья.
9. ДЕВЯТАЯ ВСТРЕЧА. Литература и жизнь.
10. ДЕСЯТАЯ ВСТРЕЧА. Зачем нам нужны стихи?

Вторая часть

11. ОДИННАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Стреляли пушки, но музы не молчали.
12. ДВЕНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Кино – его автор и зритель.
13. ТРИНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Русские лауреаты Нобелевской премии по литературе.
14. ЧЕТЫРНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Космос – дверь во вселенную.
15. ПЯТНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Жизнь с голубым экраном.
16. ШЕСТНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Бизнес-контакт в компьютерный век.
17. СЕМНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. День начинается с газеты.
18. ВОСЕМНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Герои и „герои“ нашего времени.
19. ДЕВЯТНАДЦАТАЯ ВСТРЕЧА. Россия не только с первого взгляда.

Názov:	Od reálií k interkultúrnej kompetencii učiteľa – rusistu
Autori:	PhDr. Roman Kvapil, PhD.
Recenzenti:	prof. PhDr. Eva Kollárová, PhD. Mgr. Dušan Kazimír, PhD.
Vydavateľ:	Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Odborná redaktorka:	Mgr. Sylvia Laczová
Grafická úprava:	Ing. Monika Chovancová
Vydanie:	1.
Rok vydania:	2014
Počet strán:	54
ISBN	978-80-8052-595-8